

Samverkan mellan kommun och civilsamhälle

En inspirationsskrift med
exempel från sex kommuner

mucf

Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällsfrågor

© Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällsfrågor (MUCF) 2021

www.mucf.se

Samverkan mellan kommun och civilsamhälle

**En inspirationsskrift med exempel
från sex kommuner**

Förord

Alla Sveriges kommuner arbetar i dag med civilsamhällesfrågor och försöker stärka förutsättningarna och villkoren för civilsamhällets organisationer på olika sätt. Det sker genom samverkan, dialog, råd och stöd, bidragsgivning, kunskapsstöd med mera. Denna inspirationsskrift är en del i arbetet med att främja samverkan mellan offentliga aktörer och civilsamhället och ska fungera som ett kunskapsstöd. Skriften innehåller flera olika typer av samverkan där kommuner redovisar hur de samarbetat lokalt. Myndigheten vill rikta ett stort tack till kommunerna, *”Borås, Ekerö, Linköping, Lund, Helsingborg och Jönköping”* som berättat om sitt arbete.

Syftet med skriften är att civilsamhällets organisationer ska kunna öka sin kunskap om hur kommuner stödjer och samverkar med civilsamhället. Samtidigt kan berättelserna inspirera andra offentliga aktörer att stärka sin samverkan med civilsamhället. Varje kommun har fått ett eget kapitel, och berättelserna är deras egna.

Det behövs samarbete på flera nivåer för att möta samhällets utmaningar och här redovisas goda exempel och lärdomar för att inspirera fler att se samverkan med civilsamhällets organisationer som en möjlighet till kreativa lösningar på framtida utmaningar. Civilsamhällets organisationer behöver därtill stöd för att underlätta för dem att bedriva och utveckla sin kärnverksamhet. Det kan handla om att till exempel minska den administrativa bördan, förenkla villkoren för finansiering, förenkla och förtydliga möjligheten till stöd och information eller tillgången till lokaler.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har i uppdrag att verka för att målen inom politiken för det civila samhället uppnås genom att ta fram, samla och sprida kunskap. Vidare har vi i uppdrag att främja samverkan mellan offentliga aktörer och civilsamhället samt att utveckla kunskapsstöd till det civila samhället.

Skriften har tagits fram av utvecklingsledare Omar Nur på avdelningen för kunskapsstöd.

Lena Nyberg, generaldirektör

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Inledning	8
1 Borås: En överenskommelse ledde till fördjupat samarbete	10
1.1 En gemensam överenskommelse är grunden	11
1.2 Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är metoden	16
2 Ekerö: Från global katastrof till lokal modell för samverkan.....	20
2.1 Engagemang skapar hopp.....	21
2.2 Samverkan som katalysator för initiativ och engagemang	35
2.3 En modell för samverkan med civilsamhället.....	43
3 Linköping: Jämställd idrott	60
3.1 Jämställd idrott ger framgångsrik utveckling	62
4 Lund: Kreativt kulturstöd och strukturerade nätverk	68
4.1 Stenkrossen – ett kulturstöd för kreativa processer	69
4.2 Nätverksvävningsmodellen	74
5 Helsingborg: Ett bidragssystem för alla föreningar	80
5.1 Det behövdes förenklade system och rutiner	82
6 Jönköping: Fördelen med ett bra organiserat civilsamhälle	88
6.1 Omfattade samverkan mellan kommun och civilsamhälle.....	90
6.2 Coronanätverket.....	97
6.3 Nätverket för flyktingstöd och integration	99
6.4 Summering och framåtblick	101

Inledning

Den här skriften har tagits fram för att visa på olika exempel på relationer mellan kommuner och civilsamhällets organisationer, där kommuner har möjlighet att berätta hur de arbetar med civilsamhällesfrågor. Varje kommun har fått ett eget kapitel, och berättelserna är deras egna. Målet med politiken för det civila samhället är att underlätta för det civila samhället att fortsätta vara en viktig del i demokratin – att göra människor delaktiga och att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer.

Civilsamhället består av en formaliserad och en icke-formaliserad del. Inom den formaliserade delen av civilsamhället finns ett antal olika organisationsformer, där de vanligaste är ideella föreningar, registrerade trossamfund, stiftelser, ekonomiska föreningar, aktieföretag med särskild vinstutdelningsbegränsning samt samfälligheter och samfällighetsföreningar.

Sveriges kommuner arbetar med civilsamhällsfrågor och försöker stärka förutsättningarna och villkoren för civilsamhällets organisationer på olika sätt bland annat genom samverkan, dialog, råd och stöd, bidragsgivning, kunskapsstöd med mera. Denna inspirationsskrift är för att visa exempel på samverkan mellan offentliga aktörer och civilsamhället och kan fungera som ett kunskapsstöd.

Kommunerna betonar vikten av att samverka med civilsamhällsorganisationer för att kunna möta de samhällsutmaningar som finns idag, och de man ser i framtiden. För att kunna förbättra det civila samhällets villkor krävs det ökad kunskap om civilsamhällets behov och dess förutsättningar. I skriften finns flera exempel som på olika sätt syftar till att möta civilsamhällets kunskapsbehov. Skriften ska kunna användas som inspiration för utveckling och samverkan både inom civilsamhället och mellan civilsamhället och andra samhällssektorer. MUCF hoppas att skriften kan vara till nytta i ert arbete.

Det verkar finnas en stor variation bland kommunerna i frågor att stödja och samverka med det civila samhället. Även om skillnaderna kan vara olika mellan olika kommuner, finns det ett tydligt intresse för att arbeta mer med frågorna. Hos kommunerna finns det många olika initiativ som syftar till att samverka med civilsamhället för att bättre skapa samhällsnytta.

BORÅS STAD

Författare: **Malin Andersson** (Processledare
Överenskommelsen) Fritids- och folkhälsoförvaltningen
och **Anders Hjorth** (Processledare Överenskommelsen)
Idéburna organisationer

1 Borås: En överenskommelse ledde till fördjupat samarbete

I Borås finns ett rikt föreningsliv och det civila samhällets engagemang är en viktig del av stadens välfärd. Idéburna organisationer och Borås Stad upplevde att det fanns ett intresse och behovet av att arbeta ännu mer tillsammans kring utmaningar i välfärden och att det i detta behövdes en mer strukturerad samverkan.

1.1 En gemensam överenskommelse är grunden

År 2015 inleddes en process för en gemensam överenskommelse. Det skedde efter ett politiskt beslut och politisk uppmuntran, tillsammans med en uttalad vilja från ett antal idéburna organisationer i Borås och Svenska kyrkan. Arbetet utgick från de principer som låg till grund för den nationella överenskommelse som antogs i riksdagen 2008.

Sex principer stödjer arbetet

Under två år genomfördes flera stormöten och fokusgrupper där vi i Borås kommun försökte att komma fram till ett gemensamt språk med målet att få till stånd en gemensam överenskommelse. Den antogs sedan av kommunfullmäktige i december 2016, efter det har fler än 70 idéburna organisationer valt att ansluta sig och officiellt skriva under den.

Överenskommelsen beskriver hur de idéburna organisationerna och Borås Stad ska utveckla och fördjupa sitt samarbete för att upprätthålla och utveckla välfärden i Borås. Den bygger på sex principer:

- självständighet och oberoende
- öppenhet och insyn
- mångfald
- dialog
- kvalitet
- långsiktighet.

Utifrån dessa principer ska vi förhålla oss till varandra och arbeta ihop. De gemensamma samverkansområdena handlar om att gemensamt utveckla välfärden i Borås när det gäller demokrati, folkhälsa, integration, gemenskap och social sammanhållning. Genom samarbete stärker vi tilliten och den sociala sammanhållningen, samtidigt som boråsarna får större möjligheter till delaktighet och inflytande.

Citat från fokusgrupper 2016

– Det handlar om båda parter. Många föreningar jobbar med samma saker men de känner inte till varandra och samarbetar inte. Många uppfinner hjulet gång på gång. Samtidigt behöver vi veta förutsättningarna för välfärden. Det handlar ju om människor. Vård, skola, omsorg, äldreomsorg. Det behövs subjekt. Ensamheten är en viktig bit att titta på. Kan vi göra något tillsammans där? (Kommentar från föreningsaktiv)

– Vi måste värna om båda parter som ska vara likvärdiga. Kommunen ska inte bara gå in och bestämma. Som kommun kan vi gå in och skapa plattformar. För att det ska bli dialog mellan oss och föreningar. Vi kan mobilisera och hitta samarbetspartners. (Kommentar från tjänsteperson)

Samrådsgruppen skapar en god relation

Värdet av den gemensamma överenskommelsen skapades i stor utsträckning under processen som ledde fram till det gemensamma dokumentet. Genom dialog skapade vi förståelse för varandra, och det lade i sin tur grunden för långsiktiga relationer som i dag möjliggör nya samarbeten. Vi har en samrådsgrupp som består av ett antal politiker och förvaltningschefer och lika många representanter från idéburna organisationer. Dialogen, där man lär om varandra och bevarar relationerna, är ett viktigt instrument för att uppnå överenskommelsens anda och möjliggöra samverkan med Borås Stad.

För att kunna lära om varandra och utveckla samverkan behövs återkommande forum där kommunala verksamheter, idéburna organisationer och andra lokala aktörer möts. I dessa möten skapas kunskap och förståelse om varandras uppdrag och intressen.

Parallellt med utvecklingen av överenskommelsen och en samtida omorganisation i Borås Stad antog politikerna 2017 ett uppdrag att öka det lokala inflytandet i kommunen och stödja landsbygdsutvecklingen i större utsträckning. Det ledde till en struktur där idéburna organisationer och olika verksamheter i Borås Stad träffas i nätverk om gemensamma intresseområden.

Arbetet med överenskommelsen och det lokala inflytandet vävdes ihop

för att skapa strukturerade former och gemensamma forum där vi möts och försöker utveckla samverkan. Samtidigt är de förhållningsätt som lyfts i överenskommelsen viktiga att ha som utgångspunkt om man vill nå inflytande i lokal samverkan.

Områdesnätverk och ordsråd arbetar lokalt

I dag finns sju områdesnätverk i de mer centrala bostadsområdena och fyra ordsråd i landsbygdens serviceorter. I de sju områdesnätverken ansvarar kommunen för att bjuda in grupper av idéburna och kommunala aktörer för att tillsammans diskutera gemensamma utmaningar och lokala frågor. I de fyra ordsråden är det de idéburna organisationerna som ordnar möten som samlar representanter från olika håll, men Borås Stad lyssnar in vad som sägs och försöker stötta engagemanget. Samtliga ordsråd erbjuder även ekonomiskt stöd för att utveckla det lokala arbetet.

Vilka som deltar i de olika nätverken och råden varierar beroende på vilka aktörer som verkar i områdena och de gemensamma utmaningarna i respektive område.

Kommentarer från utvärdering av arbetet med lokalt inflytande 2019

– Mycket större inblick i verksamheter runt om i staden och närområdet samt ett utökat inflytande och samarbete. (Kommentar från förening i ett områdesnätverk)

– Positiva effekter är kännedom om varandra och varandras verksamheter, insikt om våra likheter och utmaningar. Det har utvecklats några konkreta samverkansaktiviteter ur nätverket (två eller fler aktörer som inte samverkat tidigare som nu börjat med det), dvs. man har " hittat varandra." (Kommentar från en kommunal verksamhet i ett områdesnätverk)

Formella och informella möten skapar goda relationer

Utöver nätverken finns traditionella råd i olika sakfrågor där idéburna organisationer, politiker och tjänstepersoner möts. Här kan nämnas fritidsrådet, pensionärsrådet och funktionshinderrådet. Det anordnas även temamöten när en part vill diskuteras och utveckla ett gemensamt arbete kring en specifik fråga tillsammans med berörda verksamheter. Exempel på sådana områden har varit trafikfrågor, aktivitetsplatser, lokaler för idéburna verksamheter samt aktiviteter för barn och unga.

Utöver gemensamma möten träffas även de idéburna organisationerna

enskilt i nätverk, råd och andra former för att jobba tillsammans och utvecklas, så att de gemensamt ska bli en starkare motpart till kommunen. Likaså jobbar kommunens förvaltningar tillsammans med att utbyta erfarenheter och skapa förutsättningar för samverkan. Processledare i överenskommelsen och i samverkansuppdraget för lokalt inflytande hjälper till för att skapa långsiktighet i detta arbete.

Det finns många mötesplatser som ger energi i arbetet och skapar en gemensam samsyn. Det ordnas utbildningar, det hålls ett årligt stormöte och möten sker även vid informella lunchmöten.

De så kallade FRÖ-mötena (*forum för relationer i överenskommelsen*) arrangeras cirka fyra gånger per år utifrån olika teman. De blir ett tillfälle för både kommunen och de idéburna organisationerna att träffa varandra under mer informella former. Det skapar gemensam samsyn och ger energi in i arbetet med samverkan mellan parterna.

På den idéburna sidan finns ett föreningsråd med över 100 medlemsorganisationer som försöker bevaka sina gemensamma intressen och delta i samverkan, men de stora ideella organisationerna som har egna anställda eller stöd från en nationell organisation deltar inte i rådets verksamhet.

Hade möte med en förvaltning. Hade med mig legobitar som jag höll ut på bordet. Det uppstår en vi-känsla.
(Kommentar från förening)

Bristande resurser och stuprörsorganisation försvårar

En ständig utmaning är att hålla kunskapen om överenskommelsen och samverkan levande. Borås Stad har över 10 000 kommunalt anställda. Minst 14 kommunala förvaltningar är direkt eller indirekt berörda, och många idéburna organisationer drivs av sin egen verksamhetsidé. Samverkan kan ju först ske när det finns gemensamma intressen från både idéburna organisationer och kommunen som sammanfaller i rätt tid och med rätt förutsättningar, men det kan vara svårt att ställa den rätta frågan och avgränsa när det är många inblandade.

En svårighet som lyfts av både idéburna organisationer och Borås Stads verksamheter är resurser. Om det inte går att omfördela eller få ut mer genom samordning av gemensamma resurser eller frivilliga insatser behövs nya resurser. Ganska ofta ligger dock områden för samverkan i periferin i förhållande till vad förvaltningarna ser som sitt ordinarie uppdrag. Då finns inte alltid möjligheten för kommunen att bidra med ekonomiska resurser. Det ställer krav på större samverkan mellan förvaltningar och en tydlighet kring ansvarsområden mellan förvaltningar. Det är i sak positivt, men det kan vara lite besvärligt i kommunernas traditionella stuprörsorganisation.

Från uppföljning av överenskommelsen 2018

- Ekonomiska förutsättningar för att samverka med föreningslivet, då föreningslivet till stor del bygger på ideella krafter. Kan bidra med ideella insatser och mervärden men detta betyder oftast att kommunen måste ansvara för hela finansieringen för den verksamhet som ska ingå. (Kommentar från nämnd/förvaltning)
- Bristen på tillräckligt med ekonomiska resurser, vilket begränsar möjligheterna till vad vi vill åstadkomma fortsättningsvis. (Kommentar från idéburen organisation)
- Att tidsmässigt hinna med att vara delaktig i samverkan och utveckla den. (Kommentar från idéburen organisation).
- En del föreningar har svårt att få medlemmar att engagera sig, det är lätt att slita ut de som redan är aktiva. (Kommentar från nämnd/förvaltning)

Förståelsen och tilliten har ökat

Borås Stad har jobbat mycket tillsammans med idéburna organisationer sedan lång tid tillbaka, men det systematiska arbetet med överenskommelsen och lokalt inflytande har gett arbetet en tydligare riktning med fler möjligheter att mötas och samarbeta långsiktigt. I dag sker fler samarbeten mellan staden och idéburna organisationer. Det gör att medborgarna får ökad möjlighet till delaktighet och inflytande, vilket i sin tur stärker tilliten och den sociala sammanhållning som är så viktig för ett fungerande välfärdssamhälle.

Det är viktigt att känna till varandra och ha personkontakt för att underlätta när det dyker upp en idé att samverka kring. Vägarna för att komma i kontakt med rätt person inom staden och inom idéburna verksamheter har blivit kortare.

I och med att det finns fler återkommande möjligheter att mötas är det också enklare att hitta gemensamma samverkansområden mellan kommunen och de idéburna organisationerna men också mellan de idéburna organisationerna. Detta har märkts inte minst under utbrottet av covid-19, då flera samarbeten snabbt kommit igång. Upplevelsen är att fler nämnder och förvaltningar i kommunen ser idéburna organisationer som en part att samverka med.

Upplevelsen är också att förtroendet för kommunen har ökat bland de idéburna organisationerna. I processens inledning fanns en större misstänksamhet och frustration som bottnade i gamla erfarenheter av möten med kommunen som inte upplevdes ha fungerat. Dessa missförstånd veckar ofta ha bottnat i brist på förståelse för varandras roller och uppdrag.

Från en uppföljning av överenskommelsen 2018

– Med överenskommelsen har de idéburnas roll blivit tydligare i samverkan. Med gemensamma krafter och resurser kan vi verka och skapa tillsammans vilket är positivt för boråsarna. (Kommentar från idéburen organisation)

– På lång sikt skapas goda relationer mellan Borås Stad och civilsamhället. (Kommentar från nämnd/förvaltning)

1.2 Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är metoden

Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en samverkansform som använts flitigt i Borås Stad, vilket har berott på ett stort intresse från civila samhället, politiker och tjänstepersoner. Möjligheten att skapa IOP har funnit sedan 2016, när kommunfullmäktige tog ett beslut om lokala regler för IOP i Borås.

Flera IOP:er har redan genomförts och löpt ut, och i dag finns 16 IOP:er i Borås. Syftena varierar men flera IOP:er har haft fokus på samverkan för att öka förutsättningarna för människor att komma in på arbetsmarknaden, anordna öppen barn- och ungdomsverksamhet samt öka förutsättningarna för motionsverksamhet.

Alla IOP föregås av gemensam dialog

Borås har använt IOP som samverkansform när kommunen och civilsamhället har identifierat en gemensam utmaning i vår gemensamma välfärd som vi behöver samverka kring för att lösa och genomföra. En förutsättning är att det ska gynna såväl föreningen som kommunens uppdrag kring välfärden. Alla våra IOP har föregåtts av gemensam dialog – något som inte sker på samma sätt när man ansöker om ett bidrag utifrån förutsatta regler eller lägger anbud inför en upphandling. Initiativet till en första dialog har tagits antingen från kommunen eller föreningen.

Vad är ett idéburet offentligt partnerskap (IOP)?

- IOP är en partnerskapsmodell mellan idéburna organisationer och offentliga sektorn. IOP reglerar ett specifikt samarbete och ekonomin kring det.
- Verksamheten ska ske på initiativ av föreningen – inte i form av en beställning från kommunen där verksamheten detaljstyrs.
- Verksamheten får inte konkurrera med annan likartad verksamhet på en befintlig marknad.
- Verksamheten tillhandahåller tjänster som bidrar till den allmänna samhällsnyttan.
- Verksamheten ligger utanför det normerande föreningsbidraget.
- Verksamheten är ett led i att förverkliga ett politiskt program eller en plan, till exempel en överenskommelse, där de idéburna organisationerna är särskild nämnda.
- Verksamheten finansieras av båda parter via pengar eller olika insatser.
- Verksamheten ska vara tänkt att pågå under en längre tid.

Avtalet formas och följs upp tillsammans

Utöver att avtalet formas tillsammans är meningen att vi gemensamt ska arbeta och följa upp arbetet under avtalstiden. Hur vi ska förhålla oss till varandra i samarbetet beskrivs i den gemensamma överenskommelse som finns mellan kommunen och de idéburna organisationerna. Det finns alltid en hänvisning till överenskommelsen som en del i avtalet.

IOP är en form för samverkan

Det finns fortfarande missförstånd kring IOP. I början satte många likhetstecken mellan IOP och överenskommelsen i Borås, men efterhand har fler förstått att IOP är en form att samverka i. Ett annat missförstånd var att man som organisation kan ansöka om IOP. Det bottnar förmodligen i de traditionella relationer kommunen haft med föreningar och organisationer i bidragsgivningen och att initiativet för ett IOP ska komma ifrån den idéburna sidan.

Flera föreningar har kontaktat kommunen och sagt: ”Vi skulle vilja ha ett IOP kring detta.” Samtliga gånger har kommunen återkopplat att man gärna ses och har en dialog för att i nästa steg se om ett samarbete är tänkbart, och i så fall i vilken form. I något fall har det blivit ett avtal, i andra fall någon annan samverkansform eller inget samarbete alls.

Likaså kan kommunen ibland handla utifrån hur man har gjort tidigare, men vi försöker påminna varandra och förbättra oss tillsammans.

I övrigt upplevs IOP av båda parter som en enklare form av avtal än lagen om offentlig upphandling (LOU), eftersom man inte skapar avtal kring verksamhet som är konkurrensutsatt. Ibland kan det också vara så att staden tipsar föreningen om IOP som form, efter att man lyssnat in föreningens behov och förutsättningar.

Avtalen löper tre år med löpande uppföljning

IOP i Borås brukar vara treåriga med uppföljning minst två gånger per år. Det är längre tidsperioder än vad kommunen traditionellt har i bidragsgivningen, vilket skapar positiva förutsättningar att driva verksamhet. De flesta IOP:er kräver att båda parter är aktiva i olika delar för att verksamheten ska kunna genomföras, även om idéburna organisationer står för merparten av genomförandet i dag.

Det har varit viktigt att verksamheten följs upp och det är båda parter ansvar. Därför brukar någon form av styrgrupp mötas 2–4 gånger per år där representanter för det idéburna och det offentliga ingår, men även andra samarbetspartners kan bjudas in. Det görs inga effektutvärderingar som bygger på kvantitet och resultat, utan utvärderingen bygger på upplevelsen av samarbete och verksamhetsnytta.

IOP skapar engagemang och mervärde

Den främsta anledningen till att man valt IOP som form är det mervärde som det innebär när den idéburna organisationen gör vissa saker i stället för kommunen. Exempel på sådant mervärde kan vara att en organisation kan ha lättare att få kontakt med medborgarna och är mindre styrd av regelverk och organisation. Men framför allt ligger mervärdet i att de idéburna har ett genuint engagemang för frågor som ligger nära deras egen verksamhetsidé. Engagemanget och glädjen att göra något eller hjälpa någon tillsammans är en av huvudorsakerna till att många väljer att engagera sig ideellt eller bli anställd i en idéburen organisation.

För att underlätta för dem som vill välja IOP som partnermodell finns checklistor och mallar med förslag på rubriker. Kommunen brukar också tipsa och sprida Sveriges Kommuner och Regioners design- och planeringsverktyg som kan användas för att få en bra dialog på lika villkor. Det finns också en jurist i Borås Stad som läst in sig på IOP och hjälper till när det önskas.

– IOP-samarbetena har stärkt banden och ökat förståelsen för våra olika roller mellan civilsamhället och staden. Kommunen kommer aldrig att klara av framtidens välfärd på egen hand, här är civilsamhället en förutsättning. Vi kan säga att vi, i den bästa av världar, förebygger den stora utmaning offentlig verksamhet står inför genom att bygga tillit och förtroende hos varandra. (Förvaltningschef Fritids- och folkhälsoförvaltningen)

Samarbetet utvecklas och vi lär av varandra

Arbetet för att utveckla samverkan mellan de idéburna organisationerna, det övriga civila samhället och Borås Stad behöver underhållas genom goda möten och nya samarbeten. Samarbetena utvecklas också i takt med att organisationer och människor lär av varandra. På sikt hoppas vi att vi kan skapa IOP kring många ännu mer komplexa samhällsutmaningar. Det kräver dock att vi lyckas skapa en gemensam formulering av problemen och vilka roller nämnder, förvaltningar och idéburna verksamheter ska ha.

Författare: **Riccard Slettengren Badiali**,
utvecklingsledare och processledare för
området samverkan med civilsamhället och
medborgarinflytande i Ekerö kommun.

2 Ekerö: Från global katastrof till lokal modell för samverkan

Samverkan mellan offentlig sektor och det civila samhället förutsätter vilja, mod och en tro på att det är tillsammans vi kan skapa en bättre morgondag. De flesta människor vill bidra till det gemensamma. Om inte annat för att det ger oss en känsla av meningsfullhet som säger att vi är en del av ett större sammanhang och mål.

2.1 Engagemang skapar hopp

Många gånger handlar det om att hitta rätt i den djungel av initiativ som erbjuds. Ett möte, en uppblossande samhällsdebatt eller en kris kan utgöra den katalysator som om förutsättningarna är de rätta sätter igång ett engagemang som blir livslångt; ett engagemang som gör skillnad, skapar meningsfullhet och nya relationer.

Kommunen har mycket att vinna på att skapa goda förutsättningar för civilsamhället. Enligt Ersta Sköndal Bräcke Folkhögskolas senaste befolkningsstudie från 2020 är 51 procent av invånarna i Sverige i åldrarna 16–74 år ideellt engagerade. Snittengagemanget ligger på 18 timmar per månad. Översatt till Ekerös befolkning ger det ett engagemang som motsvarar 2,15 miljoner timmar eller 1144 årsarbeten. Det kan jämföras med de 1495 årsarbeten som genomfördes i kommunen 2019¹.

Med den behovsbild som vi har i kommunerna kan vi underlätta så att engagemang når ut där det behövs som bäst och gör störst skillnad. Vi kan skapa utrymme så att det kompletterar kommunens arbete och vi kan samverka. Betänk samtidigt den potential som de 49 procent av befolkningen som i dag inte engagerar sig ideellt besitter. Om vi kan involvera även dem som saknar kunskap, resurser eller erfarenheter från engagemang så kan vi göra ännu mer.

Att engagera sig tillsammans med andra ger hopp för framtiden. Tillsammans kan vi skapa de rum vi behöver för att samtala om hur vi ska ta oss an samhällets utmaningar. Att underlätta för engagemang och skapa kontaktytor mellan civilsamhället och det offentliga blir därför en väg för att skapa ett mindre polariserat och mer tillitsfullt samhälle.

¹Jegermalm, Svedeberg & von Essen - Ersta Sköndal befolkningsstudie - 2014

För oss som möter och arbetar med människor som engagerar sig i civilsamhället är det avgörande att ha ett öppet sinne och ett välkomnande sätt. Hur mötet gestaltas kan påverka hur engagemanget ska starta eller utvecklas. Att det civila samhällets aktörer verkar under andra förutsättningar och i stort utför sitt arbete ideellt, till skillnad från oss inom offentlig sektor som uppstår lön, gör att vi inte kan ställa samma krav på dessa. I stället bör vårt bemötande handla om att entusiasmera och visa uppskattning.

En arena för delaktighet och engagemang

Sedan mitten av 1980-talet har den andel av befolkningen som är medlem i ett politiskt parti minskat kraftigt. Enligt statistik från Statistiska centralbyrån var 15 procent av befolkningen medlem i ett politiskt parti 1985. År 2015 hade andelen minskat till 5 procent². Samtidigt visar statistiken att snittåldern blir allt högre hos förtroendevalda inom kommunpolitiken och att kvinnor, unga och utrikes födda är underrepresenterade.

Engagemanget i civilsamhället har däremot hållits konstant över tid, och genom en god samverkan och en strukturerad dialog kan civilsamhällets perspektiv i större utsträckning tas om hand i de kommunala beslutsprocesserna, även mellan val. Det kan också möjliggöra att dem som i vanliga fall inte gör sin röst hörd ges utrymme att påverka politiska beslut och samhällets utveckling.

En bred samverkan kräver kunskap, flexibilitet och tydliga mandat

Samverkan med civilsamhället kräver, kanske ännu mer än i andra sammanhang, öppenhet, snabbriklighet och flexibilitet från den offentliga parten. Nya behov uppstår, fler aktörer kan tillkomma och nya idéer väckas. Civilsamhällets aktörer är många gånger experter på att hantera utmaningars föränderlighet. För att samverkan ska fungera krävs därför att de kommunala tjänstepersoner som får i uppdrag att driva arbetet får ett brett och tillåtande mandat som uppmuntrar till mod, nya lösningar och nya samarbeten.

Samtidigt behöver de som arbetar för samverkan tillskansa sig kunskap om frågorna och tillsammans i regionala och nationella nätverk hålla sig à jour med den senaste utvecklingen. Kunskapen bör både vara teoretisk och handla om civilsamhällets förutsättningar och lokal demokrati, och praktisk med verktyg och metoder för interaktiva processer och workshopsledning. På samma

²SCB (2018) – Undersökning av levnadsförhållanden [Elektronisk]. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/allt-farre-ar-medlemmar-i-politiska-partier/> [2020-08-04]

SCB (2016) – Förtroendevalda i kommuner och landsting 2015. [Elektronisk]. Tillgänglig: https://www.scb.se/contentassets/aeb5a63c530148ed9743afe73f83f1d8/me0001_2015a01_br_me09br1602.pdf [2020-08-04]

gång är det en fördel när strategiska arbetsuppgifter kombineras med direkta samverkansprojekt. Det medför en ökad kännedom om det lokala civilsamhällets förutsättningar och potential, vilket i sin tur skapar en större motivation i arbetet och möjliggör bättre planering och handlingsplaner.

En bred samverkan med civilsamhället innebär att många delar av den kommunala organisationen involveras. Den verksamhet som äger en viss fråga bör vara den som utför en stor del av den direkta samverkan med civilsamhället på området. En strategisk arbetsgrupp som leder samverkansarbetet i en kommun måste därför ges stöd av kommunledningen för att nå ut i den kommunala organisationen med information och utbildningsinsatser. Ett policydokument eller tydliga riktlinjer om att kommun och civilsamhälle ska samverka är till hjälp.

För oss har det varit en fördel att låta vår samverkansmodell utgå och ta lärdom från en aktuell fråga, i vårt fall situationen för människor på flykt. Det stora engagemang som uppstod för dessa människor gjorde det lätt att hitta aktörer som ville samverka med kommunen. Tidigare försök att utveckla generella strukturer för samverkan med civilsamhället hade misslyckats i vår kommun. Det var inte alltid tydligt för aktörerna vad samverkan skulle syfta till, vilket ledde till missförstånd och misstänksamhet. Att lära känna varandra kring ett gemensamt behov, en önskan eller en samhällsutmaning, har gjort det enklare att skapa den gemenskap som ofta utgör kittet för samverkan.

Utgångspunkten var en global katastrof

För oss tog allt fart 2015, när många människor på flykt tog sig till Europa och Sverige, och det stora engagemang som väcktes. De lärdomar vi fick då har vi använt för att utveckla samverkan mellan kommunen och civilsamhället inom fler områden.

Både 2014 och 2015 rapporterade media flitigt om krigens konsekvenser och den ohållbara situation som människor på flykt befann sig i. Bilder kablades ut från den humanitära katastrofen på Medelhavet där sjöodugliga båtar överlastade med människor färdades mot Europa. Många drunknade. Samtidigt växte engagemanget i mottagarländerna. Människor gick samman för att de som flydde skulle få ett gott mottagande och snabbare bli en del av samhället. Så också i Ekerö kommun, en landsbygdskommun med 27 000 invånare belägen på ett antal öar i Mälaren.

Många medborgare och föreningar hörde av sig till Ekerö kommun för att fråga hur de kunde hjälpa till. De undrade var behoven fanns, hur de kunde komma i kontakt med dem som kommit hit på flykt och om de kunde engagera sig ideellt i kommunala verksamheter. I kommunen fanns till en början ingen

kapacitet att ta hand om det stora engagemang som uppstod och mycket rann ut i sanden. Samtidigt växte insikten om vilka möjligheter det skulle ge att fånga upp och underlätta för frivilliga krafter.

Länsstyrelsen utlyste vid tidpunkten medel till offentliga aktörer för att underlätta samverka med civilsamhället på integrationsområdet. Ekerö kommuns kultur- och fritidskontor tog chansen att söka. Medel beviljades för att anställa en projektledare för integration. Projektuppdraget var dels att möjliggöra för samverkan med civilsamhället för ett gott mottagande av nyanlända, dels att människor i kommunen skulle mötas. Med samverkan menades samarbete i gemensamma projekt, dialog och utbyte av kunskap och information.

Det var här samverkansplattformen *Öar utan gränser* tog sin form. Det var också här ett generellt arbete för att utveckla samverkan mellan Ekerö kommun och det lokala civilsamhället startade.

Våra lärdomar

- Den världsomfattande krisen för människor på flykt förde med sig ett stort engagemang i civilsamhället. Samtidigt behövde kommuner i Sverige hjälp i sitt flyktingmottagande. Med små resurser och ett nytt tänk kunde vi möjliggöra för att engagemanget skulle tas tillvara och göra skillnad där det behövdes som mest.
- Civilsamhället kunde bidra med många delar i integrationsarbetet som kommunen saknade möjlighet eller resurser för att lösa fullgott på egen hand.
- Det nytänk som kom ur den svåra situationen var fröet till den modell för samverkan med civilsamhället som skulle växa fram i Ekerö kommun.

Samverkansnätverket *Öar utan gränser* tog form

En uppsjö av personer som ville hjälpa till hade sökt kontakt med kommunen redan innan projektet hade börjat. Ett naturligt första steg var att höra av sig till dessa. De delgav sina perspektiv på hur samverkan bäst kunde byggas. Samtidigt kunde vi förmedla information om hur mottagandet av nyanlända såg ut i kommunen och var behoven fanns.

I samma veva fick vi och andra kommuner en förfrågan från Stockholms stad. Hjälp behövdes för att ordna en första boplats till de ensamkommande ungdomar som anlände till centralstationen i Stockholm i väntan på att de skulle erbjudas permanent boende i olika delar av landet. En förskola i vår tätort Stenhamra hade 2015 flyttat och de gamla lokalerna stod tomma. Dessa bedömdes kunna användas som ett tillfälligt boende, och vi meddelade Stockholms stad att vi kunde ta emot 60 ensamkommande barn åt gången där.

Kommunanställda fick erbjudande om att under en tid frångå sina ordinarie arbetsuppgifter för att arbeta på ankomstboendet. Vi var dock i behov av en större bemanning än vad som kunde nås på detta sätt. Ett naturligt steg var därför att ta kontakt med de många personer som hört av sig till kommunen för att erbjuda hjälp med integrationsarbetet. Vi satte ihop ett formulär där de som ville hjälpa till fick ange vad de hade för språkkunskaper, sjukvårdskunskaper och pedagogiska kunskaper samt hur nära ankomstboendet de bodde och hur ofta de kunde hjälpa till.

Drygt 150 personer anmälde sig via formuläret. Bland dessa valde vi ut 70 personer som vi kontaktade med ett erbjudande om volontärarbete samt en förfrågan om vi fick begära ett utdrag i deras namn från belastningsregister. Polisen hade öppnat en särskild kanal för detta ändamål. Det räckte med att vi skickade in personnummer för dem som erbjudits en volontärtjänst. Sedan återkom Polisen med en lista över vilka som var fria från anmärkningar. Det visade sig vara samtliga.

För att bemanningen skulle ske transparent och smidigt fick volontärerna schemalägga sig själva via det digitala verktyget Doodle. Där kunde de se hur många som redan var anmälda till varje pass och var behovet var som störst. Chefen och den ordinarie personalen på boendet beskrev rutiner och delade ut arbetsuppgifter.

Våra lärdomar

- Engagemang kan vara en färskvara. Ta därför tillfället i akt och ta vara på engagemang när det väcks.
- Många gånger har kommunen en lägesbild som kan underlätta för att engagemanget ska nå ut och göra skillnad där det behövs som mest.
- Om inte engagemanget behövs just nu kan behovet uppkomma längre fram. Förklara detta vänligt för dem som hör av sig och fråga om det går bra att återkomma senare. Möjliggör för en regelbunden kommunikation och återkoppling.

Stämningen hade varit laddad på vissa håll i Stenhamra inför att ankomstboendet skulle öppna. Racistiska organisationer delade ut flygblad som spred lögn om vilka som skulle komma dit och vad dessa skulle ta sig för. Det förekom även direkta hot mot tjänstepersoner och politiker. Men boendet öppnade och ett antal ensamkommande barn och ungdomar anlände. De gick snart ner till den närliggande fotbollsplanen med en boll. Några barn och ungdomar från Stenhamra anslöt och de började spela tillsammans. De etablerade barnen gick sedan hem och berättade för sina föräldrar om hur roligt de haft tillsammans. Efter det tystnade de negativa attityder som funnits i Stenhamra tvärt. I stället synliggjordes volontärernas insats i allt större utsträckning. Från den stunden var det de som bidrog till samhället och hjälpte till som lyftes fram i samtalet på orten, och deras positiva syn på boendet tog plats.

Våra lärdomar

- Att sprida positiva exempel på engagemang kan vara avgörande för att bryta negativa attityder och motverka ryktesspridning i lokalsamhället.

Allt fler delar av lokalsamhället deltog i arbetet

Flera aktiviteter och insatser satte igång i Stenhamras lokalsamhälle. Församlingen bjöd in de ensamkommande barnen till sina regelbundna ungdomskvällar, scouterna arrangerade klädinsamling och några medborgare startade en träningsgrupp för barnen. Vid den tiden fanns ett ungt kulturhus i kommunen som drevs av Studieförbundet och som gick under namnet Fabriken. Nenne Thorin, som var verksamhetsansvarig på Fabriken, åkte ut till Stenhamra med ett par ungdomar. De ville höra om de kunde göra något tillsammans med ungdomarna på ankomstboendet.

De flesta av barn och ungdomar på boendet kom från Afghanistan, och de berättade att drakflygning var populärt i hemlandet. En av ungdomarna från Fabriken, Mika Troell, fick då idén att de skulle arrangera en drakbyggarworkshop. Sagt och gjort. En vecka senare bjöds lokalsamhället in för att lära sig bygga och flyga drakar tillsammans med ungdomarna. Det var en lyckad och lärorik dag för alla som deltog. Vid andra tillfällen höll Mika och ungdomarna workshops i muffinsbakning och i dans.

Våra lärdomar

- Fundera tidigt på hur målgruppen för en hjälpinsats själva kan involveras i arbetet. Deras perspektiv är avgörande för att insatsen ska få full effekt. Samtidigt är inkludering nödvändig för att stärka målgruppen och individernas känsla av egenvärde och kontroll över sin situation.
- Engagemang kan se olika ut och ta sig olika uttryck. Någon vill bidra som volontär i en strukturerad form, någon annan vill starta egna projekt och en tredje vill bjuda in till en existerande verksamhet. Fundera därför över hur olika typer av engagemang kan möjliggöras i en given situation.

I kommunen bodde sedan tidigare drygt 100 ensamkommande barn och ungdomar på HVB-hem och i familjehem. Mika och Nenne på kulturhuset Fabriken bestämde sig för att de även ville lära känna dessa. En projektgrupp med namnet Vänskap utan gränser formerades, vilken skulle verka för möten mellan ensamkommande och etablerade barn och ungdomar.

Konceptet gick ut på att nyanlända och etablerade ungdomar skulle erbjudas så kallad vänskapsmatchning. Barn och ungdomar fick anmäla sig genom att fylla i ett formulär där de bland annat angav vad de hade för intressen, ålder och bostadsort. Utifrån detta matchades sedan etablerade och nyanlända ungdomar med varandra i grupper om fyra. De första träffarna arrangerades av Fabriken och bestod av lära-känna-övningar och lekar. Förhoppningen var att de flesta på så sätt skulle lära känna någon som de ville fortsätta att umgås med. Många gånger blev så också fallet.

Våra lärdomar

- Uppsökande och möjliggörande arbete är viktigt för att nå nya personer som vill engagera sig och bli mer delaktiga i samhället. En första god erfarenhet av engagemang leder ofta vidare till fler projekt och initiativ.

Engagemanget i civilsamhället var fortsatt stort, samverkan med kommunen var igång och ett antal nya initiativ hade uppstått. Det var dock fortfarande många invånare som ville göra något men som inte hittat rätt. Det fanns inte plats att ta emot alla volontärer på ankomstboendet, vissa hade inte funnit en typ av engagemang som passade dem och andra ville aktivera sig i just den geografiska del av kommunen som de bodde i. Vi bestämde oss då för att arrangera en workshop i engagemang för inkludering och integration. Drygt 70 personer anmälde sig. Vissa var föreningsaktiva, andra deltog som privatpersoner och många hade ingen tidigare erfarenhet av frivilligt engagemang.

Workshopen inleddes med att kommunen kortfattat berättade om hur situationen såg ut för de nyanlända som anlant till Ekerö samt om hur vi arbetade med mottagande och integration. Sedan berättade vi hur kommunen kunde underlätta för dem som vill engagera sig. Vi hade bland annat lokaler att låna ut och bidrag som kunde sökas för integrationsinsatser. Därefter berättade några av de civilsamhällesaktörer som var aktiva på området om sitt engagemang och sina initiativ.

Sedan satte själva workshopen, en så kallad open space, igång. Deltagarna fick efter egna intresseområden fritt formera grupper. På olika teman skapades handlingsplaner för hur vi tillsammans skulle verka för ett gott mottagande av nyanlända och för att människor skulle mötas i Ekerö kommun.

Workshopen arrangerades av två studenter från utbildningen Kaospiloterna i Århus. Utbildningen hade bland annat gett dem verktyg att genomföra interaktiva möten och workshops. Alla deltagare kom till tals och fick arbeta med de ämnen som intresserade dem. Grupperna arbetade bland annat med frågor om vänskapsmatchning mellan nyanlända och etablerade vuxna och familjer, om språkcaféer, om bemötande av ryktesspridning och om att korta vägen för nyanlända in i föreningslivet.

Utifrån de handlingsplaner som togs fram startade många nya initiativ, varav flera fortfarande är aktiva. Workshopen utgjorde en viktig plattform för människor med ett engagemang i integrationsfrågan att träffas, lära känna varandra, diskutera gemensamma lösningar och sätta igång med konkreta insatser. Flera av dem som deltog har i efterhand berättat att de tidigare inte kände så många andra invånare på Mäläröarna. Workshopen gav dem nätverk, nya vänner och möjligheten att engagera sig lokalt.

Våra lärdomar

- En workshop som samlar människor med ett gemensamt intresse kan fungera som en språngbräda för nya initiativ och ett utvecklat engagemang.
- Workshopformatet ger deltagarna möjlighet att själva formulera lösningar och starta initiativ utifrån egna intresseområden och den behovsbild som presenteras – i det här fallet av kommunen. Workshopformatet kan också gynna samverkan mellan en offentlig part och civilsamhället.
- En väl planerad workshop kan möjliggöra att alla deltagare ges liknande förutsättningar att komma till tals.

Ett initiativ som togs på workshopen var att anordna regelbundna nätverksmöten för alla oss som vill verka för ett gott mottagande av nyanlända och för att människor med olika bakgrund ska lära känna varandra. Kommunen skulle sammankalla mötena men innehållet skulle styras av deltagarna som i förväg fick skicka in frågor och punkter som de ville ta upp. En stående punkt var en genomgång av situationen för människor på flykt utifrån ett globalt perspektiv och sedan vidare ner till EU, Sverige och Ekerö kommun. På så sätt kunde vi sätta den lokala frågan i en global kontext och påminna oss om orsakerna till vårt mottagande av nyanlända i Sverige.

Vid mötena brukar vi bjuda in någon som föreläser på ett valt tema. Det har handlat om allt från asylrätt, till hur vi kan stärka dem som engagerar sig, vidare till egna berättelser från flykt. Därefter presenteras olika initiativ som är på gång i civilsamhället och i kommunen. Att vi delat kunskap och information och mött varandra under nätverksmötena har lett till att fler aktörer börjat samverka

och utveckla frågorna tillsammans. På så sätt har var och en av oss med vår respektive expertis tillsammans kunnat bidra till det gemensamma.

En annan fördel med nätverksmötena är att de har utgjort en trygg plattform för personer med ett gemensamt intresse och engagemang. På mötena har de som är engagerade på olika håll i kommunen, och som har kunskap om nyanländas situation, kunnat dela med sig av sina upplevelser och beskriva verkligheten så som den faktiskt ser ut för dem; en bild som ibland står i kontrast till den som förmedlas i samhällsdebatten. Mötena har skapat gemenskap och uthållighet. De som engagerar sig peppar varandra och engagemanget har hållits vid liv även när tonen i samhället har svängt mer mot att stänga gränser än att inkludera nya invånare.

Flera personer som själva kommit som nyanlända till Ekerö kommun har börjat engagera sig i frågorna och delta på nätverksmöten. Till en början hölls nätverksmötena tre gånger per halvår, men i takt med att nya frågor har blivit aktuella har undernätverk bildats. Dessa har behandlat ämnen om till exempel ensamkommandes situation, boendelösningar och arbetsmarknadsfrågor. Behovet av att ses frekvent i det större nätverket har därför minskat och i dag ses vi en gång per halvår.

Våra lärdomar

- När kommunen och andra aktörer delar kunskap och information skapar det incitament för samverkan. Möjliggör därför för plattdor mar där kommun och civilsamhälle kan mötas.
- Nätverk kan utgöra ett tryggt rum för dem som delar ett visst intresse eller en fråga. De möjliggör därtill för ett föränderligt och behovsstyrt engagemang som hålls vid liv.
- Verka för att den målgrupp som ett nätverk engagerar sig för ges utrymme att delta i arbetet och dela med sig av kunskap.

Kommunikation och öppenhet är avgörande

Vårt sätt att kommunicera är avgörande för hur samverkan mellan oss som of-fentlig part och civilsamhälle utvecklas. I Öar utan gränser har utgångspunkten varit att dela med sig av den kunskap som vi har om mottagandet av nyanlända och om deras situation. De som engagerar sig vill göra så stor skillnad som möjligt, och med den behovsbild som kommunen besitter kan de nå längre. På samma sätt behöver vi vara öppna med de begränsningar som finns i kommunens uppdrag.

Att vara lyhörd och öppen för förslag som kommer in från civilsamhället gör att vi kan lära och förbättra vårt arbete, samtidigt som vi signalerar att vi tar den ideella parten på allvar. Ett vänligt bemötande bör vara självklart även i de

fall civilsamhällesaktörer kontakter kommunen med kritik. Regelbundenhet i kommunikationen skapar dessutom en trygghet för alla parter som samverkar. De vet då att de kommer att nås av information när den finns tillgänglig.

Mellan nätverksmötena har vi kommunicerat genom en särskild webbplats, Facebook samt mejlutskick. Vi har berättat vad som är på gång just nu, både i civilsamhället i kommunen, beskrivit hur mottagandet av nyanlända ser ut samt lyft positiva exempel på engagemang. Därtill berättar vi vad kommunen kan ge för stöd i form av bidrag och lokaler. På kommunens webbplats har det även funnits en lista över alla civilsamhällesaktörer (föreningar och nätverk) som gjort en insats på området. Förhoppningen är att listan ska inspirera fler att engagera sig.

Interaktionen på Facebook sker i en grupp som sedan en tid administreras av några civilsamhällesaktörer. Vi har även flera gånger kontaktat journalister vid våra två lokaltidningar. Dessa har gärna lyft goda exempel på engagemang. Kommunen har förmedlat information till dem om pågående aktiviteter, och de har sedan tagit vid och författat nyheter. Att kontinuerligt lyfta goda exempel är viktigt för att de som engagerar sig ska uppmuntras till att fortsätta sitt engagemang och för att fler ska ansluta.

Våra lärdomar

- God kommunikation är absolut nödvändig för god samverkan.
- Var transparent. Var inte rädd för att sprida offentlig information. Tipsa om vad som är på gång. Lyft goda exempel. Dela behovsbilden.
- Behandla alltid medborgare och civilsamhällesaktörer med respekt, även om du som kommunal tjänsteperson ibland kan uppleva att vissa personer har ett tråkigt sätt att bemöta dig på. Deras bemötande grundar sig ofta i tidigare erfarenheter av kontakt med kommunen. Vänlighet och information är en väg till förändring. Förklara pedagogiskt hur kommunen fungerar, vad som är möjligt och inte samt varför.
- Glöm aldrig att medborgarna är dina uppdragsgivare. De är för dem och vårt gemensamma bästa som du arbetar.

Civilsamhällets uppfinningsrikedom och förmåga att ta sig an svåra situationer

Det är fantastiskt att se den uppfinningsrikedom som civilsamhället på Mäläröarna uppvisat när det kommer till att inkludera nya invånare och den mängd aktiviteter som de arrangerat sedan 2015. Sett till enstaka aktivitetstillfällen handlar det nog om tusentals: allt från regelbundna språkcaféer, prova-på-aktiviteter i idrottsföreningar och läsläsning till att laga mat tillsammans med andra och interreligiös dialog.

När de ensamkommande ungdomar som ännu var kvar i asylprocessen vid sin 18-årsdag förlorade rätten till bostad i Ekerö kommun möjliggjorde en grupp volontärer att de skulle kunna bli inackorderade kostnadsfritt hos Ekeröbor. På så sätt kunde alla de som önskade stanna kvar i den kommun där de har sina vänner och sin skolgång. När den nya gymnasielagen föreskrev att arbete eller studier skulle krävas för att ensamkommande ungdomar skulle beviljas uppehållstillstånd kraftsamlade civilsamhället tillsammans med företagare för att matcha ungdomarna med lediga arbeten. För nyanlända vuxna och familjer som inte längre har rätt att bo kvar i den bostad de tilldelats av kommunen har civilsamhället agerat för att hitta andra boendelösningar här på Mäläröarna.

Nu under coronapandemin har språkcaféer fått ställa in sin verksamhet. I stället har några aktörer i samverkan med kommunen tagit initiativ till att arrendera en odlingslott. Där möts etablerade och nyanlända och odlar tillsammans, samtidigt som de lär känna varandra och övar på svenska.

Våra lärdomar

- Civilsamhället är inte bundet av samma lagar som kommunen. Det medför många gånger att det kan agera flexibilitet och snabbt och gå in där kommunen inte kan.
- Civilsamhället är innovativt och bidrar med nya lösningar. Kommuner kan möjliggöra för detta genom att erbjuda information, support och entusiasm.

Ett vänfamiljnätverk genom IOP

Ett av de initiativ som tog sin början 2016 var *Vänfamiljnätverket*. Det var vid den workshop som syftade till att möjliggöra för engagemang på integrationsområdet. En grupp workshopdeltagare skissade på en plan för hur möten skulle kunna underlättas mellan nyanlända och etablerade invånare.

Planen gick ut på att alla nyanlända personer som togs emot i kommunen skulle erbjudas vänskapsmatchning med etablerade kommuninvånare. Vårt socialkontor skulle förmedla frågan. Cirka 70 procent av de tillfrågade svarade ja. Dessa fick i sin tur skriva under ett medgivande om att socialkontoret fick lämna över deras kontaktuppgifter till gruppen som hade tagit sig namnet Vänfamiljnätverket.

Etablerade personer rekryterades bland annat via ett formulär och matchningarna satte igång. Under arbetet såg Vänfamiljnätverket att de flesta nyanlända personer som kom till kommunen saknade ordentligt med möbler och husgeråd. De såg samtidigt en möjlighet att ta tillvara det överflöd av prylar som finns ute på Mälaröarna, inte minst sådant som folk slänger när de köper nytt. Vänfamiljnätverket startade då ett återbruksflöde som går ut på att den som vill slänga en fullt funktionsduglig sak kan få hjälp att hämta denna av en volontär. Volontären transporterar sedan grejen till den som behöver. Så startade den så kallade *Dragkrokslubben*.

I takt med att arbetet utvecklades och antalet nyanlända personer på öarna ökade blev det svårt för Vänfamiljnätverket att sköta all administration och samordning på ideell basis. Vänfamiljnätverket, Ekerö kommun och Ekerö pastorat sökte då tillsammans utvecklingsmedel från Länsstyrelsen i Stockholm för att kunna anställa en person för att leda arbetet. Medel beviljades och en person erbjöds anställning som samordnare. Vi såg en fördel med att anställningen skulle ligga hos en idéburen part som i vissa situationer kunde agera med en större snabbhet och flexibilitet. Personen anställdes vid Ekerö pastorat (Svensk kyrkan).

Utvecklingsmedlen skulle räcka ett år. När året hade gått var det tydligt för alla parter vilken stor nytta Vänfamiljnätverkets arbete hade gjort. Nyanlända hade snabbare lärt känna etablerade invånare, kommit in i samhället och lärt sig svenska. Samtidigt hade de fått hjälp att komma igång i sina nya bostäder och fått kontakter som skulle underlätta för dem att komma ut på arbetsmarknaden. Våra socialsekreterare kunde därmed i högre grad lägga kraft på sina huvuduppgifter. Ekerö kommuns socialnämnd såg de goda effekterna och tog beslut om att fortsätta bekosta samordnarens anställning med kommunens medel. Ekerö pastorat ställde upp som arbetsgivare och med arbetsplats.

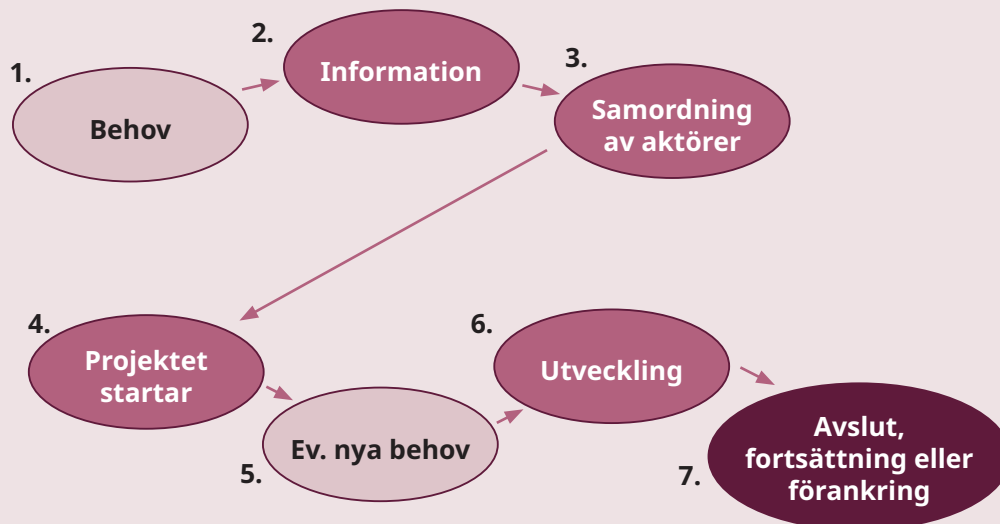
Samarbetet reglerades till en början genom en överenskommelse på årsbasis. För att möjliggöra bättre framförhållning och uthållighet beslutades dock 2019 att Ekerö kommun och Ekerö pastorat skulle ingå i ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) under tre år. Arbetet har sedan dess utvecklats och rymmer nu en rad olika aktiviteter, däribland en syateljé där kvinnor som står långt från arbetsmarknaden skapar nya kreationer av gamla textilier.

Våra lärdomar

- Samverkan med civilsamhället kan ge mycket tillbaka i resurser, kunskap och beredskap att klara utmaningar.
- Samverkan med civilsamhället kan ge ökad flexibilitet och snabba insatser.
- Skapa gärna flexibla samverkansformer som kan utvecklas allt eftersom behoven förändras.
- Större samverkansprojekt kräver ofta att kommunen går in som medfinansier.
- De socioekonomiska effekter som uppstår ur den ideella kraften gör många gånger att kommunen sparar pengar och resurser på sikt.

2.2 Samverkan som katalysator för initiativ och engagemang

Flera av integrationsprojekten i civilsamhället har påbörjats som en följd av samverkan och dialog med Ekerö kommun, vilket kan exemplifieras genom den här processkartan.

Vänfamiljnätverket är ett av flera projekt som följt denna gång.

1. I början av 2016 ökade antalet personer med uppehållstillstånd som anvisades till Ekerö kommun. Därmed blev behovet av att skapa möten mellan nyanlända och redan etablerade invånare större.

2. Projektledaren för Öar utan gränser informerade om detta och andra behov på en workshop i engagemang i februari samma år.

3. Baserat på behov och intresseområden formerades arbetsgrupper med föreningsrepresentanter och andra engagerade kommuninvånare. Teman var bland annat språkcaféer, arbetsmarknad, kulturella aktiviteter och bemötande av ryktesspridning. En av grupperna syftade till att skapa möten mellan redan etablerade och nyanlända Mäläröbor.

4. I samverkan med kommunen startade gruppen ett vänfamiljnätverk, som syftade till att matcha nyanlända och redan etablerade personer utifrån intressen, ålder på barn och arbetsbakgrund.

5. Under arbetets gång uppdagades att många nyanlända kom tomhänta till kommunen och att deras etableringsprocess försvåras av att de inte har tillgång till husgeråd och möbler.

6. Vänfamiljnätverket såg en möjlighet att ta tillvara möbler och husgeråd på öarna som annars skulle slängas och använda dessa för att möblera nyanländas lägenheter. Projektet utvecklades genom att skapa ett återbruksflöde med bilburna volontärer som hämtar och lämnar möbler.

7. I takt med att antalet nyanlända personer som anvisades till Ekerö kommun ökade blev behovet av en anställd person för att samordna nätverkets arbete stort. Kommunen ansökte om utvecklingsmedel från länsstyrelsen i samverkan med olika civilsamhällesaktörer. Medel beviljades och en vänfamilj- och bosättningskoordinator kunde anställas i Ekerö pastorat.

8. Projektet fortskrider i en mer strukturerad form och med en styrgrupp som består av tjänstepersoner från kommunen och pastoratet. Sedan ett år tillbaka regleras samarbetet genom ett idéburet offentligt partnerskap.

Samverkan med regionala och nationella aktörer

För oss har det varit en stor fördel att ingå i olika regionala och nationella nätverk och projekt som syftar till samverkan med civilsamhället på integrationsområdet. Där har vi träffat kollegor, utbytt erfarenheter och arbetat tillsammans.

Vi utbildades i metoder för vänskapsmatchning via den nationella satsningen Språkvän som leddes av Eskilstuna kommun. Vi var med och startade projektet VIDA i Stockholms län, som syftar till att nyanlända personer ska erbjudas en föreningsaktivitet som en del av sin etablering. En fördel med detta projekt är att det når ut till alla nyanlända som kommer i kontakt med Arbetsförmedlingen. På så sätt kan även nyanlända personer som inte har förutsättningar eller kunskap för att själva ta steget att delta på någon av de aktiviteter civilsamhället erbjuder få en extra push för att göra detta.

Tack vare Bris projekt Tillsammans för barn som flytt har vi utvecklat kommunens arbete för att stärka den psykiska hälsan bland nyanlända och asylsökande barn. Bris erbjöd både stödgrupper för barn som flytt och utbildning för våra skolkuratorer i Teaching Recovery Techniques som är en välbeprövad metodik som används för att bearbeta traumatiska händelser. Bris hade också föreläsningar om ämnet för våra civilsamhällesaktörer samt erbjöd stöd till dessa för att de skulle orka fortsätta sitt engagemang i takt med de konsekvenser som uppstod av en allt tuffare samhällsdebatt och en ny asyllagstiftning.

Våra lärdomar

- Civilsamhället bidrar med kunskap och perspektiv som vi inte har i den kommunala organisationen. Hitta sätt att fånga upp detta.
- Var öppen för nationella och regionala samarbeten, även hos aktörer som i första hand inte är verksamma i den egna kommunen.
- Våga prova dig fram. Ingå i nätverk, referensgrupper och projekt. Om det visar sig att de inte passar för din kommun så var samtidigt öppen för att kliva ur dessa och prova något annat.

Gemenskap avgörande för engagemang

I maj 2016 i arrangerades en konferens i Eskilstuna under rubriken Kraftsamling för integration – i praktiken. Kommuner från hela landet vittnade där om hur bra vi tillsammans hade klarat av de utmaningar vi stod inför när allt fler människor på flykt kom till Sverige. I en gemensam önskan om att göra det bästa hade vi kommit på nya lösningar och anpassat våra arbetssätt, ofta i samverkan med civilsamhället. Det var en positiv bild som förmedlades. Sist på talarlistan stod regeringens representant, en statssekreterare. När det blev hans tur klev han upp i talarstolen och höll ett anförande om kris, kaos och exceptionellt läge. I Sverige. Någonstans dessförinnan hade den tid vi verkar i fått

en ny officiell beskrivning; en beskrivning som talade emot mångas erfarenhet, både i den kommunala sektorn och i civilsamhället.

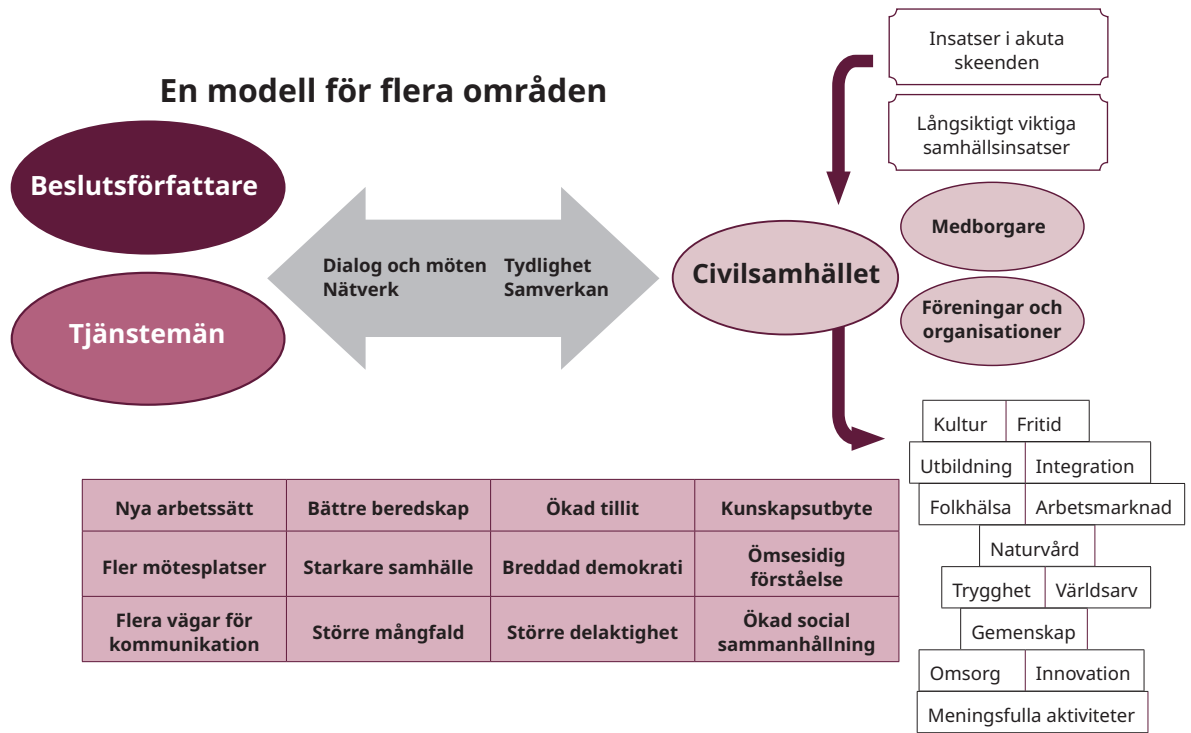
I dag, när antalet människor på flykt i världen är fler än någonsin förr och närmar sig 80 miljoner är tongångarna annorlunda i många länder i Europa, och så även i Sverige. I den politiska debatten lyfter allt fler att asylmottagandet måste minska och allt färre den humanitära katastrof som situationen för människor på flykt utgör. De hårda tongångarna och den nya asylpolitiken har en demoraliserande effekt på människors engagemang. Det är inte lika många som vill göra en insats för att välkomna och underlätta för dem som kommer till Europa på flykt.

På Mälardalen har dock engagemanget hållits vid liv. Den gemenskap och de plattformar för möten som tog sin form 2015 har bidragit till detta. Där har människor med en vilja att bidra och göra en insats träffats och stöttat varandra. Där har kunskapen om den svåra situationen som människor på flykt befinner sig i och våra goda möjligheter att hjälpa till bevarats. Och där har engagemanget kunnat utvecklas och ta nya former allt eftersom behoven förändras. Oavsett politisk åskådning måste detta ses som något positivt. Det kommer både att snabba på integrationen för dem som kommit hit, skapa gemenskap och bidra till känslan av att vi tillsammans kan skapa ett bättre samhälle.

Våra lärdomar

- För att engagemang ska hållas vid liv även när samhällsdebatten förändras krävs det plattformar där människor möts, stöttar varandra och utbyter kunskap. Kommuner och andra offentliga aktörer kan vara en möjliggörare för dessa.

Bieffekter av samverkan och engagemang

Öar utan gränser hade som syfte att möjliggöra för initiativ där människor lär känna varandra, övar på svenska och bygger sociala nätverk, vilket därtill underlättar för deras intåg på arbetsmarknaden. Arbetet medförde även en rad positiva bieffekter för samhället i stort:

- Nya arbetsätt.
- Fler mötesplatser där människor lär känna varandra.
- Fler och nya vägar för kommunikation.
- Ett starkare civilsamhälle: när aktörer möts och arbetar tillsammans har pågående initiativ utvecklats och nya skapats.
- En större mångfald av aktiviteter, initiativ och organisering.
- Ökad tillit och socialt kapital: möten och kommunikation mellan aktörer har lett till en större tillit dem emellan. där människor upplever att samverkan mellan kommunen och civilsamhället gör att vi tillsammans på ett bra sätt lyckas hantera utmaningar stärks tilliten och tilltron till framtiden i lokalsamhället.
- Breddad demokrati: dialogen mellan det civila samhället och kommunen har möjliggjort att båda parter har kunnat ta del av varandras kunskaper, idéer och situationsbeskrivningar vilket har bidragit till mer välinformerade beslut.
- Ömsesidig förståelse: den pågående dialogen har underlättat för att båda parter ska förstå varandras organisation, uppdrag och förutsättningar.
- Den sociala samanhållningen har stärkts när vi arbetat inkluderande och tillsammans.

En modell tar form

Vinsterna av samverkan med civilsamhället var tydliga för alla involverade i Ekerö kommun. De krävde ett nytt tänk, ett nytt sätt att kommunicera och att vi satsade kommunala resurser på arbetet. När nyanlända personer etablerade sig i lokalsamhället bidrog de till detsamma, både socialt och ekonomiskt. Fördelarna var enorma.

Vårt samverkansarbete för integration permanentades 2017. Samtidigt uppstod en vilja att undersöka om modellen kunde anpassas till fler områden. Kultur- och fritidsnämnden gavs därför i uppdrag av kommunfullmäktige att utreda hur samverkan med civilsamhället ytterligare skulle kunna utvecklas. I utredningsuppdraget ingick att

1. ta del av best practice från andra kommuner, organisationer, företag och myndigheter
2. föra dialog med föreningslivet om hur en utökad samverkan kan uppnås
3. inventera och beskriva lokala förutsättningar inom den kommunala organisationen och civilsamhället
4. utreda behov av och hinder för samverkan.

En självklar del i utredningen var att föra dialog med civilsamhällets aktörer och lyssna till vad de hade för erfarenheter, synpunkter och idéer på hur samverkan kunde utvecklas. Dialogprocessen gav en möjlighet för aktörer att få syn på varandra. För att underlätta för ett öppet och förtroligt samtal bestämde vi att dialogmötena skulle ledas av en extern facilitator. Dialogen skedde i tre steg:

1. Först togs en enkät fram som fanns tillgänglig på kommunens webbplats och som skickades ut till föreningar och nätverk samt till tjänstepersoner inom kommunen. Den besvarades av 90 civilsamhällesaktörer (föreningsrepresentanter och engagerade medborgare) och av 36 kommunanställda.
2. Sedan organiserades fem fokusgrupper – fyra med representanter från civilsamhället och en med representanter från den kommunala organisationen.
3. Slutligen anordnades en öppen heldagsworkshop med 40 deltagare.

Enkätvar, fokusgrupper och workshop visade en samsyn mellan kommunala funktioner och civilsamhällets aktörer om att en närmare samverkan var önskvärd. Vinsterna med samverkan beskrevs som många, och potentialen och viljan att utveckla densamma var stor. Som vägar framåt lyftes bland annat en utökad dialog, en större bredd av insatser samt tydlighet om hur vi bättre kan komplettera varandras verksamheter.

Civilsamhällets synpunkter kan sammanfattas i följande teman:

- **Kommunikation:** Dialogdeltagarna önskade en ökad transparens i den kommunala organisationen och större insyn i beslutsprocesserna. Önskemål framfördes om att kommunala mål och områden där civilsamhället och kommunen kan samverka tydliggörs. Aktuell behovsbild behöver kommuniceras bättre för att civilsamhället i större utsträckning ska kunna nå ut och göra skillnad.
- **Dialog:** Deltagarna önskade mer konstruktiv dialog och mindre envägskommunikation från kommunens sida. Dialog med civilsamhället kunde i flera fall ske tidigare i beslutsprocesserna. Önskan framfördes om att kommunen i större utsträckning skulle ta till vara föreningarnas förslag och åsikter. När detta inte är möjligt efterfrågas tydlig återkoppling.
- **Bemötande:** Deltagarna ansåg att kommunens bemötande många gånger kunde bli bättre, mer inlyssnande och respektfullt.
- **Workshops, nätverk och forum för möten:** Deltagarna önskade fler workshops och nätverkstillfällen där civilsamhällets aktörer och kommunen möts, delar information och samverkar.
- **Samverkan med fler förvaltningar:** Deltagarna önskade en utökad samverkan med fler delar av den kommunala organisationen.
- **Samverkan med föreningar kring marknadsföring:** Deltagarna önskade mer stöd av kommunen med marknadsföring av aktiviteter och insatser för att nå ut bredare i befolkningen med sin verksamhet.
- **Idélabb:** Kommunen föreslogs inrätta ett idélabb dit medborgare kan vända sig för att få hjälp att förverkliga idéer eller projekt. Hjälpen kan bestå av coachning, stöd i projektansökningar, lokaler, nätverkande med mera.
- **Underlätta för ungas samhällsengagemang och initiativ:** De ungdomar som deltog i dialogen önskade fler insatser för att möjliggöra ungas samhällsengagemang, inflytande, nätverkande och kontakter med den kommunala organisationen.

Även de svar som kom från kommunens anställda visade en stor vilja och potential för utvecklad samverkan. Här efterfrågades tydligare uppdrag om att samverka med civilsamhället, ett utökat informationsombyte och mer kunskap. Tjänstepersonerna önskade även ett mer förvaltningsöverskridande arbete med civilsamhällesfrågor.

Det visade sig alltså finnas en vilja till att utveckla samverkan både inom den kommunala organisationen och i civilsamhället. Genom den skulle vi kunna möjliggöra för bättre service till medborgarna, goda förutsättningar för engagemang och organisering och ett större utbyte av kunskap inför beslut hos båda parter.

Utredningen lade fram ett antal förslag på hur arbetet skulle kunna utvecklas. Förslagen har sitt ursprung i synpunkter och idéer från dialogprocessen och tar fasta på verktyg och lärdomar från kommunens samverkansarbete i Öar utan gränser samt forskning, utredningar och policydokument från andra delar av landet. Inriktningen i utredningen antogs av kommunstyrelsen i Ekerö och ligger till grund för vår modell för samverkan med civilsamhället. Kommunstyrelsen gav sedan i uppdrag till ett förvaltningsöverskridande samverkansorgan att fortsätta det påbörjade arbetet för att utveckla och sprida modellen.

2.3 Ekerös modell för samverkan med civilsamhället

Samverkan mellan kommunen och civilsamhället sker såväl i stort som i smått. Det kan handla om föräldravandringar, förebyggande insatser mot ensamhet hos äldre, prova-på-aktiviteter i skolan eller möten mellan invånare som är nyinflyttade och dem som bott längre i kommunen. Här nedan listas några av de verktyg som utgör den modell som ska underlätta för och möjliggöra mer samarbete. Modellen är en organisk konstruktion som ständigt behöver utvecklas efter de behov och förutsättningar vi ser tillsammans med civilsamhället.

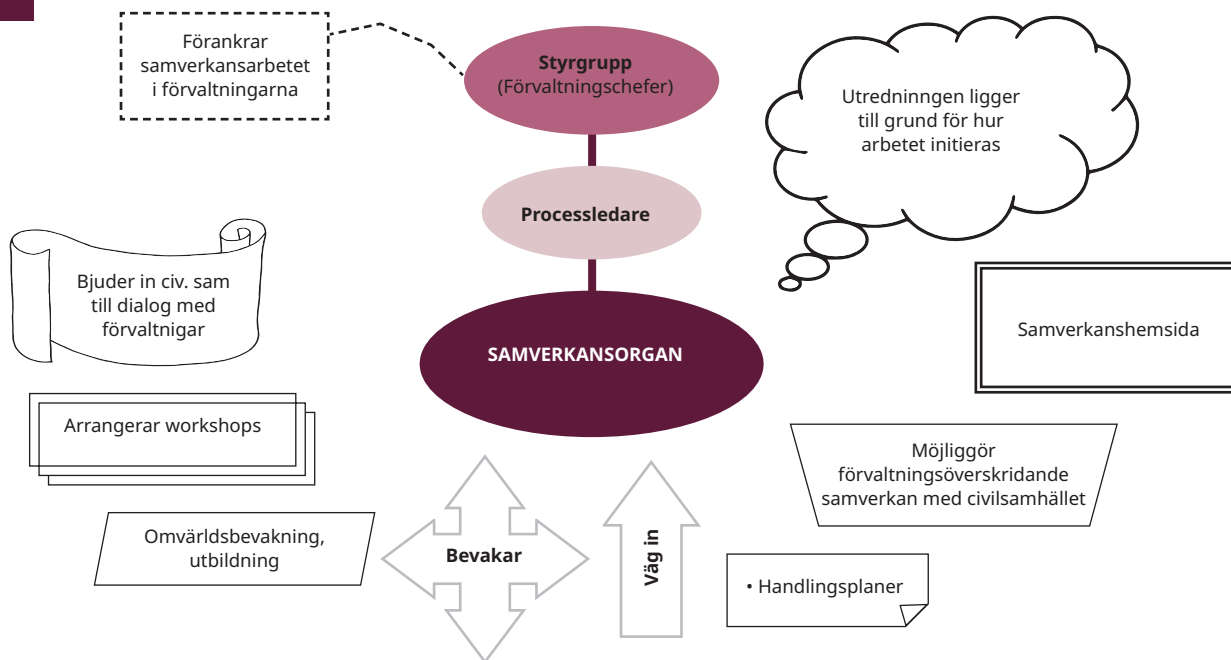
Samverkansorgan

Bland tjänstepersoner i Ekerö kommun fanns en önskan om ett tydligare uppdrag att samverka med civilsamhället och om förvaltningsöverskridande arbete med civilsamhällesfrågor. Som ett led i att möjliggöra detta tillsattes 2017 en arbetsgrupp, Samverkansorganet, med representanter från samtliga förvaltningar i kommunen. Samverkansorganets uppgift är att underlätta för kommunöver-skridande samverkan med civilsamhället genom att utbyta erfarenheter, kunskap och föreslå nya samverkansområden.

Struktur

Medlemmarna i Samverkansorganet möts regelbundet för att möjliggöra samverkan med civilsamhället och underlätta förvaltningsöverskridande samverkan. De har till uppgift att bedriva omvärldsbevakning, undersöka inom vilka områden som samverkan är önskvärd, upprätta handlingsplaner och möjliggöra att en bredd av civilsamhällesaktörer bjuds in till dialog. Medlemmarna bevakar hur samverkan sker i dag och kan utvecklas. Samtidigt skapar de kontaktvägar mellan civilsamhället och förvaltningarna.

Samverkansorganet ger respektive förvaltning en överblick av potentiella områden för samverkan samt över civilsamhällesaktörer vars verksamhet ligger i linje med förvaltningens uppdrag. Genom att bidra med kunskap, utbildning och verktyg arbetar Samverkansorganet för en anda i kommunen där medarbetare får en förståelse för hur civilsamhället kan bidra till kommunens måluppfyllelse och därmed tänker in civilsamhället som en möjlig samarbetspart. Samverkansorganet leds av en processledare som rapporterar till en styrgrupp som består av kommunens förvaltningschefer. Dessa förankrar i sin tur arbetet i respektive förvaltning.

Idélabbet

För att möta och underlätta för kommunmedborgarnas engagemang öppnade Idélabbet hösten 2018. Idélabbet ska ta tillvara, möjliggöra och inspirera till engagemang samt verka för en mångfald av initiativ och aktiviteter. Till Idélabbet kan människor vända sig med idéer som kommer kommunen eller kommunmedborgarna till gagn. Det kan exempelvis röra sig om aktiviteter, organisering eller socialt ansvarstagande. Den som vänder sig till Idélabbet ska själv vara delaktig och drivande i processen för att förverkliga sin idé.

Idélabbet består av två coacher med faciliteringskompetens som verkar för att möjliggöra och kanalisera medborgares engagemang. De behöver därför både ha en bred kunskap om den kommunala organisationen och om civilsamhället på Mälardalen samt om andra myndigheter och civilsamhällesaktörer i regionen och landet.

Idélabbet kan ge stöd med att skriva projektplan eller en ansökan om medel, hänvisa till eventuell lokal, anordna workshops och underlätta för nätverkande. Coachernas roll varierar mellan att ge vägledning i olika kreativa processer, hänvisa vidare till relevant aktör i civilsamhället eller kommunen och arbeta uppsökande för att inspirera till aktiviteter, engagemang och delaktighet.

Verksamheten ska vara anpassligt, öppen för nya intryck och idéer. I förhållande till den kommunala organisationen fungerar Idélabbet som en kontaktyta med civilsamhället. Man bedriver omvärldsbevakning och arbetar strategiskt för att skapa goda förutsättningar för samverkan mellan kommun och civilsamhälle.

Verksamheten på Idélabbet vänder sig till medborgare av olika ålder och bakgrund. Syftet är att möjliggöra för samverkan och delaktighet i civilsamhället. En prioriterad grupp för verksamheten är ungdomar. Coacherna skapar kontakt med ungdomar genom uppsökande verksamhet i skolor, på fritidsgårdar och i föreningslivet. De entusiasmerar till delaktighet, engagemang och organisering. Idélabbets arbete förväntas generera följande:

- **Engagemang:** Idélabbet ska möjliggöra för att fler medborgare kan få utlopp för sina idéer och sitt engagemang, antingen i föreningslivet eller i mer löst sammansatta grupper. Engagemanget möjliggörs genom coaching och genom att aktörer arbetar tillsammans. Verksamheten förväntas nå ut till en bredd av kommuninvånare. Detta sker genom att kunskap och verktyg tillgängliggörs, genom samverkan med civilsamhällesaktörer och olika enheter i kommunen och genom uppsökande arbete.
- **Nätverkande:** Aktörer som arbetar tillsammans möjliggör för en större bredd av engagemang och aktiviteter. Idélabbet ska därför möjliggöra att aktörer i civilsamhället får syn på varandra och möts. Idéer ges möjlighet att utvecklas när aktörer med olika bakgrund och kunskaper bidrar med input och delaktighet. Samtidigt kan nätverkande mellan olika grupper leda till att fler medborgare får kännedom om civilsamhällets utbud.
- **Delaktighet:** Idélabbet ska verka för att fler medborgare känner sig delaktiga i och kan bidra till samhället. Detta sker dels genom att coacherna möjliggör för engagemang och delaktighet, dels genom att de förklarar hur kommun och civilsamhälle är uppbyggda, lämnar feedback på förslag och, i den mån det är möjligt, tar tillvara synpunkter. I arbetet med att utveckla verksamheten ska coacherna skapa delaktighet bland civilsamhällesaktörer och ungdomar samt ta tillvara deras input.
- **Coaching:** Aktörer som vänder sig till Idélabbet får stöd att förverkliga sina idéer. Det kan röra sig om att de får tillgång till kreativa verktyg, kontakt med andra aktörer i kommun eller civilsamhälle eller kännedom om hur bidrag söks och hur projektplaner formuleras.

” En god och transparent informationsgivning är avgörande för att samhällets aktörer ska kunna göra sig en faktabaserad uppfattning om de beslut som tas i kommunen.

”

Medborgarinflytande och utökad dialog

Sedan utredningen om samverkan med civilsamhället lades fram har kommunfullmäktige på Ekerö antagit ett nytt målområde som handlar om utökad medborgarinflytande. Det samverkansorgan som har bildats arbetar aktivt med detta, dels genom kunskapsspridande insatser i den kommunala organisationen, dels genom att genomföra medborgarinflytandeinsatser.

Medborgarinflytande och samverkan med civilsamhället är nära besläktade. Båda områdena kräver nära kommunikation och utbyte med medborgare och civilsamhällesaktörer. Därtill krävs ett öppet sinne, ett inlyssnande förhållningssätt samt en beredskap för att omhänderta synpunkter och idéer. Det finns därför fördelar med att kompetens och resurser för dessa båda områden omhändertas av samma arbetsgrupp inom den kommunala organisationen.

I Ekerö kommun listar vi, något förenklat, följande nivåer av medborgarinflytande:

1. Information

En god och transparent informationsgivning är avgörande för att samhällets aktörer ska kunna göra sig en faktabaserad uppfattning om de beslut som tas i kommunen.

2. Konsultation

Genom konsultation kan kommunen få återkoppling eller synpunkter. Ofta handlar det om redan formulerade förslag genom till exempel samråd, webbformulär, en utställning eller ett öppet hus.

3. Medborgardialog

Medborgardialog hålls i frågor där det är möjligt och där det finns ambition att ta tillvara medborgares åsikter. Ett färdigt förslag för frågan finns då inte formulerat utan tas fram baserat på resultatet från dialogen. En medborgardialog förutsätter att olika perspektiv i en viss fråga tar plats, får syn på varandra och diskuteras. Det medför ett uppsökande förarbete för att få kännedom om, nå ut till och involvera olika intressenter i dialogerna.

4. Partnerskap

Partnerskap innebär att kommun och en eller flera samhällsaktörer delar ansvaret för att genomföra ett beslut eller projekt. Det förutsätter en gemensamt formulerad agenda och att kommunen och aktörer möts regelbundet för att följa utvecklingen och göra avstämningar. En typ av partnerskap som kan lämpa sig för samverkan med civilsamhället är idéburet offentligt partnerskap (IOP).

NIVÅER AV DELTAGANDE	STEG I DET POLITISKA BESLUTFATTANDET			
	Fastställande av agenda	Formulering	Beslut	Genomförande
Partnerskap	<ul style="list-style-type: none"> Arbetsgrupp eller kommitté 	<ul style="list-style-type: none"> Samarbete under formuleringsarbetet 	<ul style="list-style-type: none"> Gemensamt beslutsfattande 	<ul style="list-style-type: none"> Strategiska partnerskap
Dialog	<ul style="list-style-type: none"> Arbetsgrupp eller kommitté Utfrågningar och offentliga forum Medborgarforum och framtidsråd Central myndighetskontakt 	<ul style="list-style-type: none"> Utfrågningar och paneler Expertseminarier och möten Kommittéer och rådgivande organ med olika intressenter 	<ul style="list-style-type: none"> Öppna möten eller kommittésammanträden 	<ul style="list-style-type: none"> Kapacitetsbyggande seminarier Utbildningsseminarier
Samråd	<ul style="list-style-type: none"> Petitioner Samråd på webben eller med andra tekniker 	<ul style="list-style-type: none"> Utfrågningar och paneler Expertseminarier och möten Kommittéer och rådgivande organ med olika intressenter 	<ul style="list-style-type: none"> Öppna möten eller kommittésammanträden 	<ul style="list-style-type: none"> Evenemang, konferenser, forum och seminarier
Information	<ul style="list-style-type: none"> Enkel och fri tillgång till information Forskning Organisering av kampanjer och lobbying Webbplats för centrala dokument 	<ul style="list-style-type: none"> Öppen och fri tillgång till policydokument Webbplats för centrala dokument Kampanjer och lobbying Publika webbsändningar Forskning 	<ul style="list-style-type: none"> Organisering av kampanjer och lobbying 	<ul style="list-style-type: none"> Öppen och fri tillgång till information Webbplats för tillgång till information via e-post Frågor och svar Offentlig upphandling

Källa: koden (Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen)

Granskning	Omformulering
<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgrupp eller kommitté 	<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgrupp eller kommitté
<ul style="list-style-type: none"> • Arbetsgrupp eller kommitté 	<ul style="list-style-type: none"> • Seminarier och rådgivande forum
<ul style="list-style-type: none"> • Feedbackmekanismer 	<ul style="list-style-type: none"> • Konferenser eller möten • Webbsamråd
<ul style="list-style-type: none"> • Öppen och fri tillgång till information • Insamling av exempel • Utvärdering Oberoende forskningsstudier 	<ul style="list-style-type: none"> • Öppen och fri tillgång till information

I civilsamhällesdialogens enkät, fokusgrupper och workshop lyfte både civilsamhällesaktörer och kommunrepresentanter behovet av en utökad dialog för att nå större förståelse för varandras förutsättningar, dra nytta av varandras respektive expertis, möjliggöra en större mångfald av aktiviteter och initiativ samt låta de olika verksamheterna bättre komplettera varandra. Man efterfrågade även dialog för att bland annat underlätta för en större bredd av civilsamhällets aktörers perspektiv i olika beslutsunderlag. Det verkade finnas en samsyn från både kommun och civilsamhälle om att dialogen ofta påbörjas för sent, när agendan väl är satt.

För att underlätta dialog krävs en tydlig struktur och kunskap om hur och när dialogen kan ske. Här kan Europarådets kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen användas som verktyg för att synliggöra hur dialog sker i dag och hur den kan utvecklas framöver.

Koden är framtagen för att fungera som ett pragmatiskt verktyg som riktar sig både till offentliga verksamheter och idéburna organisationer. Den listar exempel men är inte bindande. Den föreskriver inga regler eller tvingande mekanismer utan den ger förslag på typer av medverkan vid olika tillfällen i de demokratiska processerna. Syftet med koden är att ge verktyg, tips och stöd till det offentliga samverkan och rådgörande med det civila samhället, och den kan användas både på lokal, regional och nationell nivå.

Den lodräta kolumnen beskriver nivåer av samverkan eller deltagande och den vågräta kolumnen när samverkan sker. Syftet med matrisen är inte att sträva efter partnerskap i alla frågor, utan i stället att sortera och ge stöd vid val av aktiviteter och strategier för att nå uppsatta mål.

Kommunikation och bemötande

I enkätsvar, fokusgrupper och workshop lyfts vikten av att kommunen utvecklar sin kommunikation med föreningsliv och medborgare. Både kommunens hemsida och direkt kommunikation och bemötande identifieras som områden som kan utvecklas. Genom bra kommunikation kan vi skapa bättre förutsättningar såväl för civilsamhällets engagemang som för kommunens egen verksamhet. Därtill kan vi möjliggöra att vi kompletterar varandra på bästa sätt.

Nu planeras för en framtida digital samverkansyta för kommunikation mellan civilsamhället och Ekerö kommun, vilken ska motsvara modellen för samverkan. Där ska vi lyfta behov, möjliggöra nätverkande och ge verktyg för medborgarinflytande.

Samverkansytan ska innehålla funktioner som möjliggör för kommun, medborgare, föreningar och företag att dela med sig av idéer som gör samhället bättre. Den ska synliggöra behov, möjliggöra för dem som vill sätta igång och driva projekt samt öppna för samverkan med aktörer över sektorsgränserna.

Kommunen vet var människor finns och hur behoven ser ut, och har detaljkunskap om lokala ansvarsområden. Samtidigt har civilsamhällets aktörer kunskap som kommunen inte har. De kan ofta nå ut snabbt till en viss målgrupp, har lättare att prova nya idéer och kan snabbt förändra sin verksamhet vartefter nya behov uppstår.

Genom bra kommunikation kan vi skapa bättre förutsättningar för såväl civilsamhällets engagemang som kommunens egen verksamhet. På så sätt kan vi komplettera varandra med det gemensamma målet att verka för en bättre morgondag för medborgarna.

Tips för god kommunikation med civilsamhället

Här följer några tips som riktar sig till kommunens tjänstepersoner i deras kontakter med civilsamhället.

- Våga prova idéer som kommer in via civilsamhällesaktörer. Utmana ramarna, men var samtidigt tydlig mot din motpart i civilsamhället om förutsättningarna.
- Tänk in civilsamhället som en möjlig samverkande aktör när du har ett uppdrag eller en arbetsuppgift. Kan du genom att involvera föreningar och medborgare nå längre? Kan civilsamhället åstadkomma saker som vi inte kan inom den kommunala organisationen?
- Bemöt civilsamhällets aktörer med vänlighet och respekt. Det är inte alltid kommunen kan samverka med civilsamhällets aktörer eller ta hänsyn till deras synpunkter. Oavsett om det är möjligt eller inte är det viktigt att förklara hur processen i kommunen fungerar och ge tips på metoder att nå fram med en idé eller en synpunkt.

Tänk därför på att:

- Ge svar i alla lägen.
- Var transparent och tydlig. Förmedla information som kan vara till nytta för den civilsamhällesaktör som kontaktar dig. Om du har ytterligare offentlig information som kan vara till nytta, så förmedla även den.
- Om du inte är rätt person att svara på en förfrågan så förmedla kontakten vidare. Följ upp att den som kontaktat dig får ett svar.
- Civilsamhällets aktörer och den kommunala organisationen är organiserade på olika sätt, med olika logiker och olika förutsättningar att verka. Inom den kommunala organisationen behöver man förhålla sig till de lagar och riktlinjer som styr de kommunala verksamheterna. Civilsamhället kan ofta vara mer flexibelt. För att kommunikation ska fungera smidigt behöver båda sektorer ha kunskap om varandras olika förutsättningar.

Vägledande principer

Sex principer nedan utgör den nationella politiken för det civila samhället. Dessa ska beaktas för att skapa goda förutsättningar för civilsamhällets organisering och samverkan med det offentliga, så även i Ekerö kommun. Principerna är:

1. Självständighet och oberoende

Civilsamhällets aktörer har själva rätt att formulera sina uppdrag och utgångspunkter. De har rätt att hävda sin åsikt och ge synpunkter utan att äventyra samverkan med eller stöd från det offentliga.

2. Dialog

Civilsamhällets aktörer ska ha möjlighet att föra dialog med offentliga aktörer och därmed hävda sina intressen och framföra synpunkter som kan bidra till ett bättre beslutsunderlag. Dialogen ska vara öppen, ömsesidig, återkommande och inkluderande.

3. Kvalitet

När civilsamhället utför offentlig verksamhet ska kvaliteten vara god och gå att följa upp. Syfte med och förutsättningar för civilsamhällets aktörers verksamhet ska beaktas samt att det kan finnas ett mervärde i att verksamheten utförs med den särskilda värdegrund som aktören representerar.

4. Långsiktighet

Det offentliga ska verka för att civilsamhällets aktörer ska ha goda möjligheter till en långsiktig och trygg verksamhet. Detta gäller både stödformer, lagstiftning och rutiner för samverkan.

5. Öppenhet och insyn

Det offentliga ska verka för transparens i beslutsprocesser och verksamhet och ge civilsamhället möjlighet till insyn i dessa. Civilsamhället bör på samma sätt, när dess verksamhet finansieras av offentliga medel, kunna redovisa hur medlen används och ge myndigheter möjlighet till rimlig insyn. Båda parter ska ges förutsättningar till öppenhet och förtroende i samverkan.

6. Mångfald

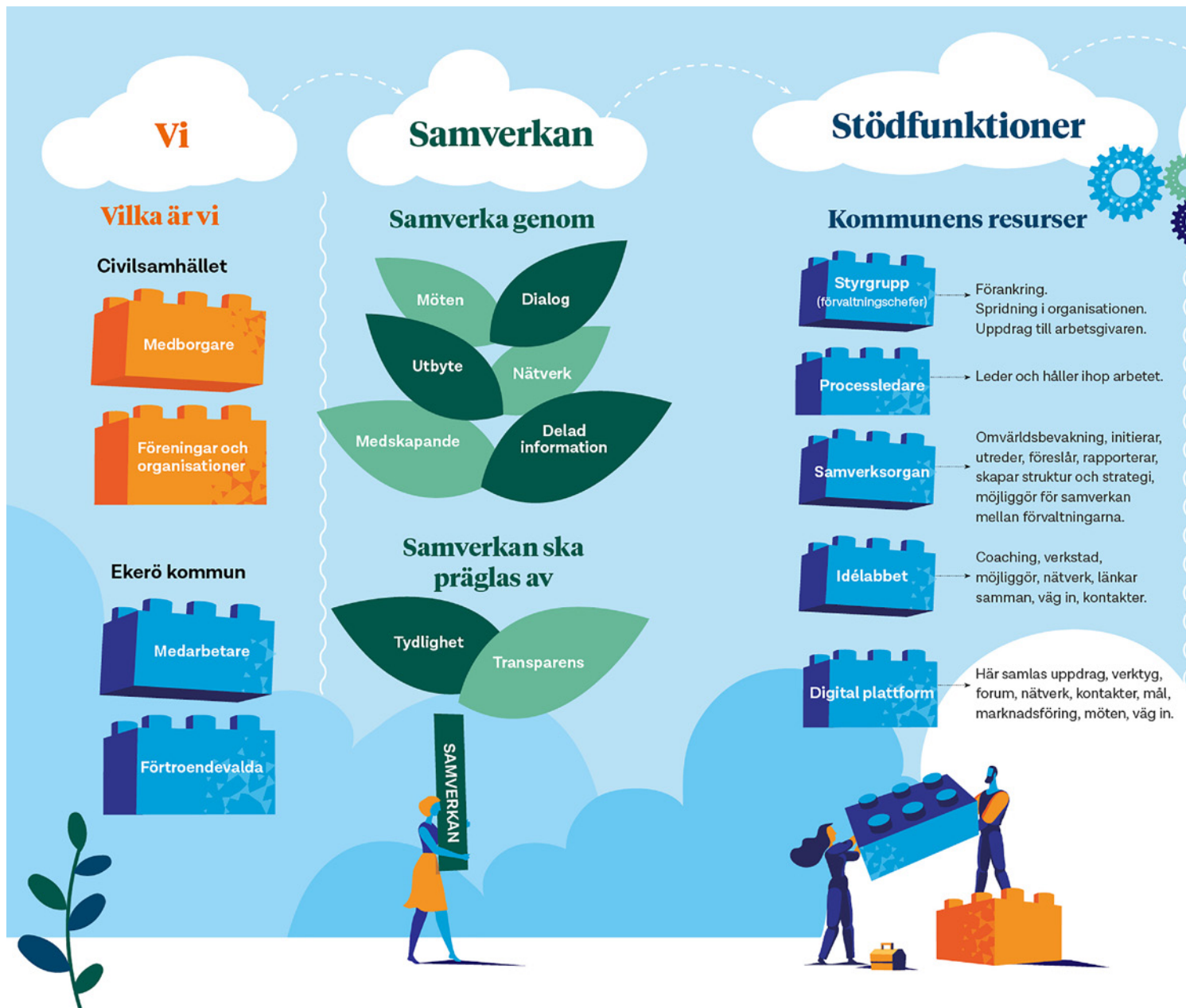
Det offentliga ska underlätta en mångfald av aktörer, organisationsformer och samverkansformer i civilsamhället. Civilsamhället bör omfatta människor från hela befolkningen.

Föreningsbidrag för nätverk och IOP

I Ekerö kommun tas många initiativ av människor som har gått ihop för att lösa samhällsbehov. De gör så utan att först bilda eller söka samarbete med en förening, inte minst på integrationsområdet. Dessa initiativ har vi velat stödja. För ett par år sedan uppdaterade vi därför vår bidragsform Snabb slant, som kan sökas som ett stipendium på upp till 10 000 kronor. Stipendiet kan sökas av minst tre privatpersoner som går samman för att arrangera en öppen aktivitet som kommer medborgarna till gagn. Ett villkor är att de tar kontakt med Idélabbet som erbjuder coachning om så behövs. Vi garanterar besked inom tre veckor efter att en komplett ansökan skickats in. Oftast tar det inte mer än en vecka.

Sedan utredningen om utvecklad samverkan lades fram har Ekerös kommunstyrelse antagit riktlinjer för idéburet offentligt partnerskap (IOP). Vi ser IOP som en utmärkt struktur för långsiktig samverkan med civilsamhället på komplexa områden där det inte finns någon färdig eller enkel lösning och där det saknas tjänster och insatser att upphandla.

Modell för samverkan

Positiva effekter

God samverkan skapar förutsättningar för att fler blir delaktiga i samhällsbygget som därmed blir starkare och mer inkluderande.

Nya arbetssätt

Fler mötesplatser

Fler vägar för kommunikation

Ökad tillit

Breddad demokrati

Större delaktighet

Bättre beredskap

Starkare civilsamhälle

Större mångfald

Kunskapsutbyte

Ömsesidig förståelse

Ökad social sammanhållning

Samverkan mellan Ekerö kommun och civilsamhället skapar förutsättningar för en bättre morgondag. Ofta delar kommunen och civilsamhället samma mål men vi använder olika vägar för att nå dit. Utifrån våra olika roller i kommunen möter vi civilsamhället i olika sammanhang. Om vi arbetar tillsammans kan vi nå längre och skapa en ännu bättre morgondag för medborgarna i Ekerö kommun. Med ökad förståelse för varandras förutsättningar, erfarenheter och kunskaper kompletterar vi varandra. När vi möjliggör och tar vara på en bredd av engagemang och delaktighet kan enskilda medborgares idéer och drömmar förverkligas. Därtill banar vi väg för viktiga samhällsinsatser. Samverkan med civilsamhället ger mervärde, resulterar i innovativa och kostnadseffektiva lösningar samt möjliggör för ett mer demokratiskt och inkluderande samhälle.

Tillsammans kan vi mer!

Verkstad: Samverkan handlar om allt från arbete i gemensamma projekt, utbyte av information, nätverksbygge till att föra dialog. Genom samverkan skapar vi både goda förutsättningar för civilsamhällets verksamhet och för Ekerö kommuns utvecklingsarbete. Som stöd finns kommunens **Samverkansorgan** som idag består av representanter från kommunens olika förvaltningar. Vi har som uppdrag att bevaka hur samverkan med civilsamhället sker idag och hur den kan utvecklas till fler områden. Samtidigt arbetar vi för en utökad civilsamhällessamverkan mellan våra enheter och förvaltningar. På så sätt blir effekterna större och vi kan dra vinning av varandras respektive kunskaper och kontaktytor.

2018 startade **Idélabbet**. Labbet fungerar som en katalysator för civilsamhällets engagemang, nätverkande och ideutveckling. Dit kan medborgare vända sig för att få hjälp att förverkliga idéer som kommer samhället till gagn.

Resultat: Att arbeta för att ta tillvara på civilsamhällets engagemang möjliggör för att vi bättre ska klara av viktiga samhällsinsatser. Det möjliggör för att tilliten mellan människor ska öka och att fler blir delaktiga i samhällsbygget. Det leder till en större mångfald av aktiviteter och ett mer inkluderande samhälle.

Samverkan i coronatider

När coronapandemin nådde Sverige och Ekerö såg vi en möjlighet att samverka med civilsamhället för att ta vara på invånarnas engagemang så att det omsattes till hjälpinsatser där de som bäst behövdes. Idélabbet fick i uppdrag att samordna volontärer som ville hjälpa till med mat- och apoteksinköp till riskgrupper, tillverkning av skyddsutrustning och andra insatser. I samarbete med Ekerö pastorat och Färingsö församling startade vi dessutom en Facebookgrupp där spontana matchningar kunde göras mellan dem som behövde hjälp och dem som ville hjälpa till.

Gruppen hade på några dagar över 1 000 medlemmar. Volontärer kunde också anmäla sig via ett formulär. Över hela kommunen sattes affischer upp med kontaktuppgifter till Idélabbet och församlingarna så att de som behövde hjälp men som inte hade tillgång till Facebook kunde höra av sig för att få hjälp till matchning med volontär. Scouterna bistod med att dela ut flygblad i invånarens brevlådor.

Utan den modell och kultur för samverkan med civilsamhället som byggts upp i kommunen hade inte dessa insatser kommit igång så snabbt och fått en sådan spridning.

Några utmaningar inför framtiden

Det finns ett antal utmaningar när det kommer skapandet av en god samverkan och dialog mellan civilsamhällets aktörer och kommunen. En sådan handlar om att nå ut till invånare som inte representeras av föreningar eller organisationer.

Nå ut till dem som inte redan är delaktiga

Genom att arbeta uppsökande kan vi entusiasmera och sprida kunskap om verktyg, nytta och konsekvenser av engagemang och delaktighet. Skolor, socialtjänst och andra kommunala funktioner kan fungera som bro till invånare som står längre från nätverk och föreningsliv.

Därtill finns en poäng med att kombinera samverkan med civilsamhället med olika verktyg för medborgarinflytande. En väl genomförd medborgardialog eller konsultation kan möjliggöra att vi inkluderar och omhändertar perspektiv från invånare som inte representeras av civilsamhällesaktörer. Samtidigt ger det möjlighet att tillvarata den bredd av perspektiv som ryms i enskilda föreningar och organisationer. Det är bekvämt att förutsätta att en föreningsordförandes synpunkter till fullo speglar föreningsmedlemmarnas åsikter, såväl yngres som äldres. Men många gånger är så inte fallet. Genom öppna framtidsverkstäder, dialogcaféer och andra deltagaraktiva processer kan vi nå in i föreningarna och bättre förstå komplexiteten i de frågor vi vill undersöka tillsammans med deras medlemmar. På så sätt kan vi möjliggöra för att samverkan och dialog stärks.

Sprid goda exempel

En annan utmaning handlar om att nå ut med samverkanstanken i den kommunala organisationen. En framkomlig väg är att visa goda exempel från samarbeten med civilsamhället och den nytta de gör för kommunen och för samhället i stort. Det kan vara en fördel att låta en samverkansmodell ta form utifrån en specifik frågeställning, till exempel integration, coronahjälp eller ofrivillig ensamhet. Det gör det tydligare att samverkan syftar till att möta ett visst behov och vilka vinster den genererar. Förhoppningsvis blir resultatet det goda exempel som gör att modellen kan spridas.

Ökad medvetenhet och information

Inåt i den kommunala organisationen behöver vi skapa en större medvetenhet om civilsamhällets aktörers förutsättningar, roller och logik. När vi bättre förstår varandra kan vi också möjliggöra för bättre samverkan. Den trögrörlighet som kan finnas i en kommunal organisation kan ibland stå i kontrast till civilsamhällets snabba agerande, vilket kan skapa missförstånd och konflikter. Kunskap om vad som är lagstyrt, vad som går att påverka, när det är läge att samverka och var olika beslut tas ger civilsamhällets aktörer en bättre förståelse för de olika vägval kommunen gör och öppnar upp för samverkan där det är möjligt. Inom kommunerna kan vi göra denna information mer lättillgänglig och verka för att den sprids.

Nya sätt att kommunicera

Vi behöver följa med i den digitala utvecklingen. Det behövs mod att testa och kombinera digitala och analoga lösningar som skapar interaktion mellan den kommunala organisationen och civilsamhällets aktörer. Att integrera nya digitala lösningar med existerande webbplatser kan ibland vara besvärligt. För att nå fram kan det vara tvunget att under en testperiod låta lösningarna stå på egna ben som till del är frikopplade från den kommunala digitala infrastrukturen.

Tydliggör samband och vinster

En återkommande fråga är hur vi ska väga de resurser kommunen investerar för att skapa bättre förutsättningar för och samverkan med civilsamhället mot de vinster arbetet genererar. Vinsterna är av många slag. De handlar om alla de aktiviteter civilsamhället erbjuder medborgarna, den meningsfullhet det skapar för dem som engagerar sig eller deltar, folkhälsa, inkludering av nya målgrupper, ökad tillit, demokrati och ömsesidig förståelse. Listan kan göras ännu längre.

Det är vanskligt att sätta ett ekonomiskt värde på allt detta. Särskilt som flera av effekterna är resultatet av längre orsakskedjor och därmed svåra att härleda. Och hur ska vi sätta ett värde på en utvecklad lokaldemokrati, gemenskap och socialt kapital? Det här är frågor som vi på lokal nivå behöver hjälp att besvara. Kanske är en väg att bli bättre på att visa på orsakssambanden. Så som att möten mellan nyanlända och etablerade leder till ökade kunskaper i svenska, inkludering i nätverk och ett bättre mående samt att detta är faktorer som också underlättar för nyanländas etablering på arbetsmarknaden, vilket genererar både sociala och ekonomiska vinster för kommunen. På samma sätt kan andra samverkansvinster förklaras.

Tack till dig som engagerar dig och gör skillnad!

Att inifrån den offentliga sektorn aktivt verka för samverkan med civilsamhället känns djupt meningsfullt. Härifrån ser vi hur civilsamhället erbjuder en mångfald av aktiviteter och engagemang. Hur det når ut och gör skillnad. Hur det bryter polarisering och skapar tillit. Hur det bidrar till inkludering och gemenskap. Hur det tar initiativ. Hur det delar med sig av olika perspektiv och kunskap. Hur det granskar oss och erbjuder alternativ. Och vi ser att vi med relativt små medel kan underlätta för civilsamhället och alla dess fantastiska eldsjälar i sitt arbete för oss alla.

Linköping

Där idéer blir verklighet

Författare: **Andreas Hagström**,
idrottsutvecklingschef, Linköpings kommun och
Åsa Åbom, Utvecklingsstrateg social hållbarhet,
Linköpings kommun

3 Linköping: Jämställd idrott

Jämställd idrott handlar om att alla ska ha samma möjligheter att forma idrotten och sitt eget idrottande. Det förutsätter en jämn fördelning av makt, inflytande och resurser. I takt med samhällets utveckling ställs allt högre krav på att kommuner, idrottsrörelse och andra aktörer skapar bättre förutsättningar för idrott på lika villkor.

Det kan vara nödvändigt att belysa skilda förutsättningar för att lyfta behov och peka på mer strukturella problem. Det viktigaste är att inte lägga någon värdering i dessa olikheter. Först då kan samhället utvecklas i en mer jämställd riktning.

Några av dagens jämställdhetsutmaningar:

- Med en stigande ålder är det fler pojkar och män som idrottar än flickor och kvinnor.
- Fler flickor än pojkar väljer att lämna föreningsidrotten.
- Det råder en obalans när det gäller representation bland ledare och tränare.
- Pojkars och mäns idrottande ses fortfarande som norm.
- Samhällets stöd till idrotten gynnar pojkar och män.

3.1 Jämställd idrott ger framgångsrik utveckling

Redan i tidig ålder håller föreningsidrotten isär pojkar och flickor. Det skapar en tydlig skiljelinje mellan pojkar och flickor. Pojkars aktiviteter blir normen, och därmed prioriterade, på bekostnad av flickornas idrottande och utveckling.

En jämställd idrott utan begränsande normer är en förutsättning för framgångsrik idrottsutveckling. Den attraherar dessutom fler människor och ökar chanserna till ett livslångt intresse för idrott, rörelse och aktivitet. Jämställdhet främjar organisationers och verksamheters utveckling. Jämställdhet bidrar kort sagt till en bättre idrott.

Aktiv hela livet

Linköpings kommun har ett idrottspolitiskt program – *Aktiv hela livet*. Programmet togs fram genom ett större processarbete där politiker och civilsamhälle deltog, och när beslutet togs i kommunfullmäktige var det en stor majoritet som ställde sig bakom programmet med dess handlingsplan. Programmet består av tre bärande delar där jämställdhet är en. Det har legat till grund för de förändringar som gjorts, bland annat i bidragssystemet, och i programmet beskrivs hur kommunen i samarbete med civilsamhället kan skapa förutsättningar för aktivitet just genom hela livet.

Jämställd bidragsgivning

Linköpings kommun har de senaste åren arbetat med en omfattande bidragsöversyn med målet att bidragen ska bli jämställda vad gäller resursfördelning mellan pojkar och flickor. Ett annat mål har varit att göra det enklare för föreningslivet att förstå och använda det kommunala bidragssystemet. Innan översynen hade Linköpings kommun många olika bidrag, där de flesta bara kunde sökas av ett fåtal föreningar. Efter en noggrann analys föreslogs i stället ett nytt bidragssystem där sexton bidrag blev tre:

- ett verksamhetsbidrag för stöd till föreningars aktiviteter
- ett anläggningsbidrag för stöd till föreningars anläggningskostnader
- ett utvecklingsbidrag för stöd till de föreningar som vill utveckla sin verksamhet i linje med kommunens idrottspolitiska program.

Trots att antalet idrottande barn i Linköping fördelas nästan jämnt mellan könen visade en analys att det kommunala verksamhetsbidraget gynnade pojkars

idrottande. I ekonomiska termer innebar det att pojkars aktiviteter genererade 1,2 miljoner kronor mer än flickors aktiviteter ur det samlade verksamhetsbidraget. Det berodde inte på att bidraget i sig var ojämnt på individnivå utan på idrottens ojämnt strukturer. Pojkars idrottande bedrivs i stor utsträckning i lagidrotter som är tränings- och tävlingsintensiva, vilket därmed genererar många aktiviteter. Flickor återfinns i stället i individuella idrotter vars aktiviteter har en annan utformning.

Öronmärkta bidrag till flickors idrottande

För att komma tillrätta med obalansen tillfördes 1,2 miljoner kronor till verksamhetsbidraget för att jämna ut skillnaderna. De extra resurserna öronmärktes till flickors idrottande genom ett extra deltagarstöd. På så vis får flickor som grupp får lika mycket stöd som pojkar, vilket är rimligt eftersom det finns lika många flickor som pojkar i Linköping.

I dag bygger kommunens verksamhetsbidrag på följande delar:

- ett ledarstöd som betalas med ett fast belopp per ledarledd gruppaktivitet
- ett extra ledarstöd som betalas ut med ett fast belopp när gruppaktiviteten leds av två eller fler ledare
- ett deltagarstöd som betalas ut med ett rörligt belopp per deltagare och aktivitetstillfälle
- ett extra deltagarstöd som betalas ut med ett rörligt belopp per flicka och aktivitetstillfälle.

I praktiken innebär ett differentierat deltagarstöd att flickor får ett något högre belopp per aktivitetstillfälle med målet att skapa ett jämnt stöd på strukturnivå. Det extra deltagarstödet varierar beroende på mängden och fördelningen av aktiviteter.

Utvecklingsbidrag för att bearbeta struktur och kultur

Men en jämställd idrott nås inte bara genom en jämn resursfördelning. Det är lika viktigt att bearbeta de strukturer och kulturer som begränsar individens möjligheter att forma sitt eget idrottande. Här handlar det exempelvis om ledarskap, attityder, värderingar och representation i beslutande organ. Därför har Linköpings kommun även infört ett utvecklingsbidrag som är ett kvalitativt och dialogbaserat bidrag.

Ett grundläggande och viktigt syfte med utvecklingsbidraget är att förbättra dialogen mellan föreningsliv och kommun och göra det enklare att arbeta med verksamhetsutveckling. Utvecklingsbidraget uppmuntrar till kvalitetshöjning och utvecklingsarbete, och det vänder sig till föreningar som har ambitionen att förändra och utveckla sin verksamhet, exempelvis genom innovativa lösningar som möjliggör en jämställd idrott.

Jämställda idrottsanläggningar

Kostnaderna för kommunens idrottsanläggningar ligger i kultur- och fritidsnämndens budget, och genom att summera hyres- och driftskostnaderna och därefter dra av för intäkter från bokningar får vi fram kommunens nettokostnad för idrottsanläggningar. Nettokostnaden kan ses som ett indirekt stöd till idrotten, och 2020 beräknas det uppgå till ungefär 90 miljoner kronor i Linköping.

I jämförelse med bidragen utgör subventionerade anläggningar ungefär 80 procent av kommunens nettobudget medan bidragen står för nära 20 procent. Därför är det minst lika viktigt att analysera anläggningssubventionerna ur ett jämställdhetsperspektiv. I ett första steg har vi gjort en beräkning där nettokostnaderna för respektive anläggningstyp brutits mot en uppskattning av hur mycket de används, baserat på statistik från det statliga LOK-stödet som fördelas genom Riksidrottsförbundet. Analysen är enkel och ger enbart en överskådlig uppfattning om hur fördelningen ser ut, men målet är att med tiden jämma ut en eventuell snedfördelning. Det kan innebära framtida satsningar på anläggningar som nyttjas av underrepresenterade grupper.

Så här ser fördelningen ut i Linköpings kommun:

Anläggningstyp	Nettokostnad	Flickor procent	Pojkar procent	Flickor kronor	Pojkar kronor
Motionsspår	3 000 000 kr	55	45	1 650 000 kr	1 350 000 kr
Fotbollsplaner	6 000 000 kr	30	70	1 800 000 kr	4 200 000 kr
Idrottshallar	20 000 000 kr	40	60	8 000 000 kr	12 000 000 kr
Simhallar	16 000 000 kr	50	50	8 000 000 kr	8 000 000 kr
Friidrottsarenor	11 000 000 kr	75	25	8 250 000 kr	2 750 000 kr
Ridsportcentrum	10 000 000 kr	95	5	9 500 000 kr	500 000 kr
Ishallar	22 000 000 kr	35	65	7 700 000 kr	14 300 000 kr
Skate/klättring	2 000 000 kr	35	65	700 000 kr	1 300 000 kr
Summa	90 000 000 kr	51	49	45 600 000 kr	44 400 000 kr

Stöd till elitidrotten

I dag baseras det kommunala elitidrottsstödet enbart på medieexponering, där elitidrottsföreningarna får stöd i relation till hur stort genomslag de får i medierna. Fördelningsprincipen gynnar dels mäns idrottande, dels kommersiellt starka idrotter. I nuvarande medieanalyser görs heller ingen skillnad i kvalitativ mening. Analyserna är enbart kvantitativa, vilket kan innebära att föreningar med mycket negativ publicitet får proportionellt sett mer stöd från kommunen.

Mot denna bakgrund utvecklar Linköpings kommun ett modernt stöd till idrotten med ett tydligt fokus på jämställdhet. Det nya förslaget innehåller ett grundstöd, stöd för dubbla karriärer och en extra jämställdhetsbonus. Kriterierna för att få stöd bygger på dels sportens storlek i antal utövare, dels nivån på de elitaktiva. Grundstödet ges per elitaktiv till alla föreningar som kvalificerar sig enligt kriterierna.

Därutöver ges extra stöd till föreningar vars elitaktiva studerar parallellt med idrottandet. Mycket forskning pekar på vikten av en dubbel karriär vid sidan om elitidrottande, inte minst utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Till de föreningar där kvinnor utgör minst 40 procent av de elitaktiva utbetalas dessutom en jämställdhetsbonus. På så vis fördelas resurserna lika mellan kvinnor och män.

Jämställd sponsring

Näringslivets sponsring av civilsamhället uppgår i Sverige till ungefär 7 miljarder kronor per år, varav idrottssponsring utgör cirka 80 procent eller 5–6 miljarder kronor. Ungefär en femtedel av den totala sponsringen går till kvinnors och flickors idrottande, vilket innebär en skillnad på flera miljarder kronor. Störst är skillnaderna på elitnivå.

De kommunala bolagen ska vara förebilder i utvecklingen mot en mer jämställd sponsring och bolagens sponsring ska fördelas lika mellan män och kvinnor. För att nå dit har ägardirektiven till bolagen ändrats med målen att

- stärka kompetensen om sponsring och jämställdhet
- utarbeta direktiv och policy för jämställd sponsring
- analysera nuvarande fördelning
- ta fram en handlingsplan med konkreta åtgärder för att nå målet om en jämställd sponsring.

Åtgärderna ska följas upp varje år i samband med kommunens årsbokslut. Eftersom förändringarna genomfördes nyligen väntar den första utvärderingen i samband med årsbokslutet 2020.

” För oss är utmärkelsen ett betydelsefullt kvitto på att vi rör oss i rätt riktning och att ett mångårigt arbete börjar ge resultat. Vi ser inte utmärkelsen som en slutstation, tvärtom, den ger oss kraft att fortsätta många år framöver.

Andreas Hagström. idrottsutvecklingschef.

”

Sveriges mest jämställda idrottskommun

Förändringarna har mottagits väldigt positivt från föreningslivets sida. Även tidningen *Sport och affärer* har uppmärksammat kommunens jämställdhetsarbete och gett oss utmärkelsen ”Sveriges mest jämställda idrottskommun”.

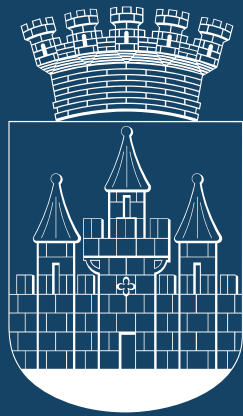
I sin motivering skriver tidningen att jämställdhet har en central plats i kommunens idrottspolitiska program Aktiv hela livet. Tidningen framhåller också faktorer som att kommunen ger särskilt ekonomiskt stöd för att utveckla damidrotten, har ett stort antal föreningar med tjejidrott och är bra på att anpassa träningsanläggningarna jämställt.

– För oss är utmärkelsen ett betydelsefullt kvitto på att vi rör oss i rätt riktning och att ett mångårigt arbete börjar ge resultat. Vi ser inte utmärkelsen som en slutstation, tvärtom, den ger oss kraft att fortsätta många år framöver, menar Andreas Hagström, idrottsutvecklingschef.

Linköping

Där idéer blir verklighet

**LUNDS
KOMMUN**

Författare till avsnittet om Stenkrossen i Lunds kommuns kapitel:
Rosa Rydahl, verksamhetsledare Stenkrossen, Lunds kommun

Författare till nätverksvävningsmodellen i Lunds kapitel;
Ellen Isaksson, inkluderingskoordinator, Lunds kommun,
kultur- och fritidsförvaltningen

4 Lund: Kreativt kulturstöd och strukturerade nätverk

4.1 Stenkrossen – ett kulturstöd för kreativa processer

Stenkrossen i Lund är en kommunal verksamhet som erbjuder kulturstöd i form av plats och sammanhang för kreativa processer i olika format. Stödmodellen innehåller tre delar – mini, midi, maxi – och den erbjuder plats för såväl nya idéer och konkreta projekt som redan etablerade verksamheter.

Stödet är tidsbestämt och spänner mellan 3 månader (mini), 1 år (midi) och 3 år (maxi). Vem som helst kan ansöka om stöd oavsett om det är en privatperson, förening, organisation eller företag. De sökande behöver inte heller vara bosatta i Lunds kommun.

Stenkrossen är därtill basen för de årliga festivalerna Sommarlund, Vinterlund, Kulturnatten och Litteralund och lokalerna hyrs även ut med scener, verkstad och mötesrum för publika arrangemang.

En intressebaserad och organisk stödmodell

Förutsättningarna för Stenkrossens kulturstöd tog form då industrilokalen Stenkrossen i Lund annekterades av kultur- och fritidsförvaltningen som bas för den nu årliga kulturfestivalen Sommarlund. Detta var ett led i Lunds kommuns ambition att bli Europeisk kulturhuvudstad 2014, vilket sedan inte infriades. Men satsningen på att arrangera en sommarfestival öppnade för möjligheten att använda byggnaden, och den rekvisita och teknik som ursprungligen köpts in för Sommarlund, för att testa olika samarbeten mellan kommunen och det lokala kulturlivet med Stenkrossen som plattform.

År 2014 testades initiativet *Innocarnival* i Lund, med Stenkrossen som bas. Initiativet finansierades med pengar som öronmärkts för kultur inom ramen för kulturhuvudstadsambitionen. Konceptet hämtades från Hong Kong och kretsade kring att stötta barn och ungas kreativitet och förmåga att till exempel driva egna startups. Samtidigt som Innocarnival fyllde huset med projekt och arrangemang flyttade en fritidsverksamhet, delar av kulturskolan samt två fristående teaterföreningar, Lilla teatern och Riksteatern Lund, in i Stenkrossens lokaler.

Ett tillitbaserat och intressefokuserat stöd

Åren 2015–2017 utvecklades sedan den första versionen av Stenkrossens stödmodeller, vilket var ett platsstöd för projekt inom konst, kultur och innovation. Projekten fick tillgång till rivningshotade lokaler utan långsiktiga garantier, vilket såklart medförde en viss otrygghet för såväl personal som projekt. Samtidigt utgjorde det en privilegierad utgångspunkt i form av att Stenkrossen blev ett slags kommunalt undantag som kunde växa fritt med minimala ekonomiska resurser och maximalt engagemang. I detta specifika klimat växte en tillitsbaserad och intressefokuserad kultur fram, som Stenkrossen har försökt att bevara. Redan 2015 utformades ett juridiskt avtal som möjliggjorde att de olika projekten som beviljats platsstöd i huset fick egen nyckel/tag till relevanta lokaler på Stenkrossen utifrån ett eget ansvar för att till exempel hålla öppet vid projektets egna publika aktiviteter. På så sätt skapades en ägandeslagskultur där de kommunalt anställda inte inkluderades; när tjänstepersonerna gick hem för dagen fylldes huset av cykelköksvolontärer, cirkustränare, amatörteaterskådespelare, mörkerdansare, makersnördar, stadsodlare med flera, och alla dessa ansåg på var sitt håll att Stenkrossen var ”deras” ställe.

Denna känsla av ägandeslag är ett av tillitskulturens högsta signum. De kommunala tjänstepersoner som dagtid var anställda på Stenkrossen kunde gå på kontrollbesök kvällstid och mötas av ett hundratal människor som var engagerade i olika typer av aktiviteter – helt självgående och utan att någon visste eller brydde sig om att den som just gick in genom dörren råkade vara verksamhetsledare eller teknisk samordnare för Stenkrossen.

”Vad bidrar du med?”

Stödmodellen baserades i detta tidiga skede på frågan ”Vad bidrar du med?”. Om du ingick i ett projekt på Stenkrossen och därmed fick tillgång till lokalerna så behövde du bidra till huset på något sätt – oftast genom publika aktiviteter som tillsammans utgjorde Stenkrossens publika program.

Både ansökningsförfarandet för att få platsstöd och svaret på frågan om vad de antagna projekten bidrog med definierades genom kontinuerlig dialog mellan projekt och Stenkrossens arbetsgrupp, oftast väldigt ad hoc. Från en dag till en annan kunde ett projekt tillkomma, inga deadlines fanns för ansökningarna, och uppmaningen till potentiella intressenter var i princip ”Kom förbi så tar vi en kaffe och ser vad vi kan göra.” Stenkrossens arbetsgrupp såg också till att projekt med liknande intressen fick mötas, och allra helst samarbeta.

Från åldersbaserad till intressebaserad

Under 2015 skiftade Stenkrossens stödmodell fokus från att vara åldersbaserad till att bli intressebaserad. I stället för att lägga resurser på att nå målgruppen unga och unga vuxna öppnades Stenkrossens platsstöd för alla åldersgrupper.

Projekten som beviljades en plats i huset uppmanades (under ad hoc-dialogen med Stenkrossens arbetsgrupp) att hålla i aktiviteter där så många åldersgrupper som möjligt kunde inkluderas, för att Stenkrossen på så sätt skulle kunna fortsätta att välkomna den ursprungliga målgruppen barn, unga och unga vuxna samtidigt som verksamheten kunde berikas med fler perspektiv.

Att Stenkrossens stödmodell är intressebaserad innebär också en blandning av olika typer av professionella nivåer – amatörer, studenter, volontärer, professionella, semiprofessionella, spetskompetenser, nördar och seniorer – vilket ger en viktig och välkomnande krydda till huset. Alla som bär ett intresse för konst, kultur, innovation och som har en idé, ett projekt eller en verksamhet inom dessa tre fokusområden kan söka platsstöd.

De olika professionella nivåerna bidrar dessutom med olika mervärden till Stenkrossens verksamhet. Till exempel skapar volontärer och utbytesstudenter ofta en känsla av samhörighet och engagemang i en stor grupp, medan de professionella ger inspiration genom sin konst och genom att dela med sig av sin metod och arbetsprocess.

Sammanfattningsvis har Stenkrossens stödmodeller växt fram i ett kommunalt undantagsklimat där tillit, engagemang, ägandeskap, intressefokus och en blandad målgrupp varit viktiga faktorer.

Övergången från organiskt till strukturerat stöd

År 2017 hävdades rivningsbeslutet av byggnaden och detaljplanen för området kring Stenkrossen anpassades så att verksamheten kunde etableras långsiktigt. Arbetet med att ta igen många års eftersatt underhåll av byggnaderna påbörjades och rivningskontraktet förvandlades till ett hyreskontrakt med fler rättigheter – men även med en mycket högre hyreskostnad. Kvaliteten på lokalerna höjdes och Stenkrossen fick en yttre och inre ansiktslyftning, samtidigt som budgeten krävde fler externa uthyrningar av lokalerna, vilket gav något mindre nyttjandetid åt de interna projekten.

Viktigt att behålla de positiva värdena

Nu stod det klart att platsstödmodellen i sin ad hoc-variant behövde bytas ut mot en mer strukturerad och icke-personavhängig modell. Den stora utmaningen låg i att behålla alla de positiva värden som den gamla, organiskt framväxta modellen haft och samtidigt korrigera den så att den skulle bli hållbar och kulturpolitiskt rättfärdig.

De aktörer som åtnjöt platsstöd 2018 engagerades i en workshop om vad som borde behållas och vad som borde utvecklas i en ny stödmodell. Ägandeskapet och friheten stod högt i kurs på behålla-listan, medan ett utvecklingsområde var att internetuppkopplingen gärna fick bli bättre.

Under hösten 2018 lanserades Stenkrossens nya platsstöd mini, midi, maxi. Alla

projekt och aktörer som fanns i huset fick söka om sin plats inför 2019, utan någon garanti om att bli antagen. Detta var ett hårt slag för vissa; den tillitsbaserade ägandekulturen hade gjort att några projekt inte förstod att Stenkrossen faktiskt var en kommunalt driven verksamhet och att kommunen hade rätt att ställa krav eller ändra förutsättningar för stödet. Denna omställningsfas 2018–2019 blev en sorts traumabearbetning, som personalen på Stenkrossen fick lägga en hel del tid på.

Mini, midi, maxi – den nuvarande stödmodellen

Den nuvarande stödmodellen utgår från tre nivåer – mini, midi och maxi:

- *Mini* är ett platsstöd på upp till tre månader för explorativa idéer.
- *Midi* är ett platsstöd för specifika projekt på ett år.
- *Maxi* är ett treårigt stöd för redan etablerade verksamheter som vill utvecklas i linje med Stenkrossen.

Ansökan för mini sker löpande under året medan ansökan för midi och maxi sker en gång per år. Antagningen beslutas i ett råd som består av tjänstepersoner från kulturförvaltningen. Ansvaret har därmed förflyttats från den mycket lokala nivån (Stenkrossens arbetsgrupp, ad hoc) till en mer kommunalt traditionell nivå (kulturförvaltningen) – samtidigt som besluten inte behöver tas i någon nämnd.

Ad hoc-flexibiliteten bevaras till viss del genom att ansökningsförfarandet vässas gentemot målgruppen och att stödet formas om i tät samverkan med dem som uppbär det. Till exempel ändrades redovisningsförfarandet och dialogstrukturen i 2020 års version, efter en utvärdering av den första versionen 2019.

Bygger på det relationella och platsspecifika

Mini, midi, maxi-modellen bygger på det relationella och det platsspecifika: Vilka förutsättningar har vi att jobba med just här? Stödet behandlar alla utifrån deras specifika förutsättningar men med ett gemensamt ramverk som stabil grund.

Stenkrossen är mån om att vara lyhörda gentemot de som uppbär stödet för att ständigt förstå vad som är ett gott offentligt stöd. För att kunna lyssna på alla engagerade aktörer måste tjänstepersoner inom kommunen förlägga viss arbetstid till kvällar, det vill säga när föreningsliv, volontärer och studenter är aktiva.

De aktörer som beviljas mini, midi eller maxi på Stenkrossen får rum efter behov och behöver inte betala hyra. Kravet är att aktören ska verka inom konst, kultur eller innovation samt under stödperioden möta sin målgrupp eller sin publik. Det kan röra sig om en helt öppen och inkluderande målgrupp, men

det kan i vissa fall endast vara meningsfullt att bjuda in publik med spetskompetens. Varje aktör bestämmer själv vad som är mest fruktbart och kompatibelt med projektets kärna.

En öppen aktivitet ska utföras varje kvartal, och aktiviteten ska vara av värde för aktören. Det kan till exempel vara en workshop i något ämne som tillför projektet något eller en repetition med testpublik. I vissa fall är den öppna aktiviteten och projektet oskiljaktiga, som till exempel vad gäller *Cykelkultur Lund*, som handlar om att hålla öppen cykelverkstad och cykelskola två gånger i veckan, *Lunds Öppna Verkstad* som håller verkstäderna på Stenkrossen öppna fyra dagar i veckan eller *Circus Open Training* som arrangerar öppna cirkusträningar.

För vissa projekt är det viktigt att nå en viss målgrupp som inte naturligt hittar till Stenkrossen. Den öppna aktiviteten kan då förläggas till andra platser i Lund eller ske digitalt, beroende på vilken målgrupp som ska nås. Det enda gemensamma kravet för de publika aktiviteterna är att det inte kostar något för deltagarna.

Inom maxistödet ställs särskilda krav på samarbeten och samverkan med andra aktörer i huset kring de öppna aktiviteterna, för att främja att de som uppbär maxistöd och är långvariga parter på Stenkrossen får en ökad medvetenhet om vilka aktörer som finns i huset och därmed en vidare möjlighetshorisont. Varje nytt samarbete brukar leda till ännu ett, som en trivsamt kedjereaktion. Framtidsambitionen är att Stenkrossens stödmodell ska fortsätta att vara ett lyhört, inkluderande processtöd med tydliga mervärden i form av sammanhang och samarbeten för de interna aktörerna och gratis, öppna kulturaktiviteter till Lundaborna.

4.2 Nätverksvävningsmodellen

Frågan om hur man samverkar för att nå ut till invånare som står längre från engagemang, delaktighet och nätverk har länge varit aktuell i Lund på olika sätt, inte minst på kultur- och fritidsförvaltningen. Under 2015 aktualiserades frågan i samband med att Lund tog emot många nyanlända, vilket ökade kraven på kommunen att stötta dessa personers inkludering. Åren sen dess har inneburit flera nya utmaningar och frågor för både kommun och invånare, där civilsamhället har bidragit med ovärderliga insatser. På flera områden i Lund bildades så kallade tillsammansnätverk och Lunds kommun inrättade en tjänst som inkluderingskoordinator. Sen hösten 2019 har Lunds kommuns kultur- och fritidsförvaltning arbetat med att implementera nätverksvävningsmodellen för att systematiskt bygga in förutsättningar för inkludering av medborgare i redan existerande kommunala och ideella verksamheter på lokal nivå. Fokus har legat på åtta områden i Lund med utgångspunkt i de lokala stadsdelsbiblioteken och fritidsgårdarna.

En struktur för samverkan i hela Lund

Lunds kommun består av både stad och landsbygd där de olika stadsdelarna i Lunds stad och tätorterna i de östra kommundelarna har olika förutsättningar och olika utmaningar.

Fritidsgårdar, stadsdelsbibliotek med flera har länge arbetat med samverkan med lokalsamhällets föreningsliv, ideella krafter, näringsliv och andra, för att skapa mervärde och synergier mellan olika satsningar och för olika målgrupper. Framförallt lyftes frågan om samverkan för ökad inkludering i samband med att Lund, precis som resten av Sverige, från 2015 började ta emot många nyanlända vilket ökade kraven på kommunen att tillsammans med lokalsamhällena stötta dessa personers inkludering. Exempelvis startade och utvecklade ideella privatpersoner med fler lokala tillsammansnätverk där de gick samman för att välkomna nyinflyttade till närområdet bland annat genom att starta språkkaféer, insamling av kläder och möbler, rundvandringar och vänskapsfamiljer. I kommunen tillsattes en inkluderingskoordinator som en länk mellan målgruppen, civilsamhället och kommunen med fokus på social inkludering under den fria tiden. Här innefattas fritidsaktiviteter, möjligheten att träffa människor på frivillig basis och i förlängningen en känsla av samhörighet i sociala sammanhang och sitt närområde. Tjänstens primära målgrupp var och är nyanlända men även andra grupper som står längre från ett innanförskap innefattas i uppdraget.

Kultur- och fritidsförvaltningen består av fyra verksamhetsben – fritid, idrott, bibliotek och kultur. Utgångspunkten för nätverksvävningsmodellen har legat på områdena fritid (alltså fritidsgårdar och öppen ungdomsverksamhet) och bibli-

otek (folkbiblioteken), i och med att deras verksamheter ofta befinner sig allra närmast invånarna. I sju områden i kommunen, fyra i de östra kommundelarna och i tre stadsdelar i Lunds stad, finns både fritidsgård och stadsdelsbibliotek. I ett åttonde område saknas fritidsgård, men där verkar en mobil fritidsledargrupp och det finns även ett bibliotek.

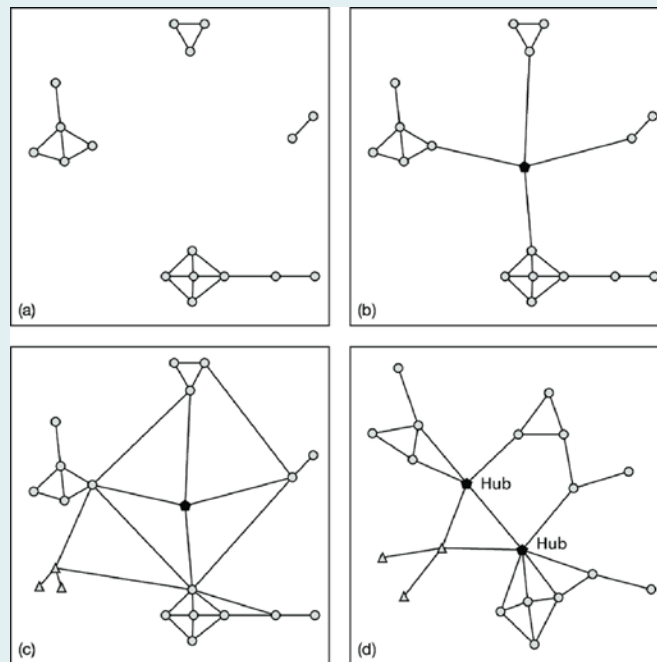
I Lund arbetar vi utifrån generaliseringen att det finns fyra huvudområden en nyinflyttad bör inkluderas i: bostad, utbildning, arbete och fritid där fokus här är det fjärde. Att fokusera på gruppen nyanlända har varit en utgångspunkt men ett aktivt arbete med inkludering innefattar många fler, och syftet med att strukturera upp och stärka den lokala samverkan har hela tiden varit att öka inkluderingen av boende i närområdet oavsett bakgrund eller förutsättningar. Fokus i nätverksvävningsarbetet har hittills legat på kommunens verksamhet och i första hand utvecklingen av den interna samverkan, självfallet med en medvetenhet om att ett liknande arbete länge pågått, och pågår, inom civilsamhället.

Inkluderingskoordinatorn har, initialt tillsammans med verksamhetsledaren för Fritid Genarp, varit samordnande i arbetet medan framför allt verksamhetsledare på fritidsgårdar och stadsdelsbibliotek har agerat som lokala nätverksvävare i sina respektive områden.

Ett verktyg för att väva nätverk

Nätverksvävningsmodellen kan egentligen användas inom ett eller flera olika områden, till exempel för att se över flöden och transaktioner men även för att förstå relationer och utveckla dem. Lund har använt modellen utifrån det sistnämnda kopplat till social inkludering under den fria tiden. Modellen är ett verktyg som innebär just vad namnet säger – att väva nätverk. Genom att skapa länkar och nav skapas stabilitet och relationer mellan aktörer. Man börjar med att skapa en nätverkskarta (ett slags nulägesbild) över områdets redan etablerade relationer och nätverk. Då får man snabbt en bra överblick över vad som finns och var länkar saknas men skulle kunna byggas.

För att sedan skapa nätverken behövs en nätverksvävare som stöttar och väver länkar, men med syftet att göra sig själv överflödig. Nätverksvävaren börjar som just en vävare och går sedan över till att vara en facilitator som stöttar aktörerna att själva väva nya nätverkslänkar.

Figur 1:
Network weaving
Victor,
Douthwaite,
Schuetz,
Harding,
Harrington
and Cofie
(2018),
baserad på
Kebs & Holley
2002.

Figur 1 visar hur de 4 stegen i nätverksvävningsmodellen kan se ut.

- Det finns spridda kluster av aktörer som inte känner till eller samverkar med varandra. Några har kontakt med varandra men ingen har en helhetsbild.
- En nätverksvävare inkluderas som har till uppgift att skapa en helhetsbild för att sedan verka för att fler länkar skapas och dialoger inleds.
- Nätverksvävaren har identifierat gemensamma egenskaper och mål hos aktiva aktörer och har faciliterat kontaktskapande mellan fler i området. Det skapas direktlänkar mellan aktörer, utöver länken med nätverksvävaren.
- Nätverksvävaren försöker plocka bort sig själv, eftersom flera andra och starka länkar knutits mellan aktörer.

Det är viktigt att komma ihåg att målet inte är att skapa lika starka länkar mellan alla. Mängden, längden och styrkan på länkarna mellan aktörerna kan variera, men alla har någon slags kännedom om varandra och ser vinsterna i samverkan för att utvecklas i samma riktning. Nätverksvävaren kan vara en central funktion, men i Lund har vi arbetat utifrån att inkluderingskoordinatoren har en samordnande funktion och att det finns lokala nätverksvävare i de områden där biblioteks- och fritidsgårdsverksamhet finns.

Nätverksvävning strukturerar upp lokal samverkan

I Lund såg man att det fanns aktörer och kluster på alla områden men med mer eller mindre samverkan emellan sig, likt det första steget i modellen. Flera områden hade kommit långt och hade en etablerad samverkansstruktur med exempelvis tillsammansnätverk, föreningar, träffpunkter, näringsidkare med flera, medan andra till en början saknade direktlänkar mellan bibliotek och fritidsgård. Dock fanns det kanske inte alltid ett övergripande syfte med samverkan, och samverkan kunde dessutom vara person- och/eller platsbunden.

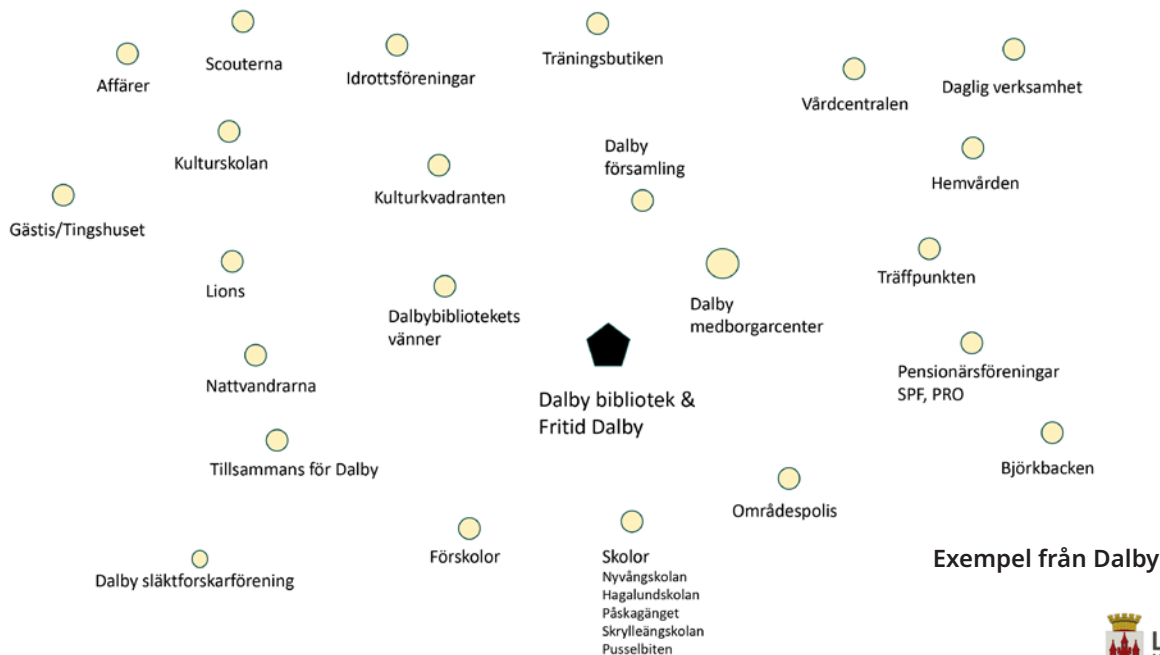
Oavsett hur mycket ett område tidigare arbetat i samverkan med andra aktörer så fick personal från stadsdelsbibliotek och fritidsgård på varje område därför gemensamt börja ta fram egna nätverkskartor och besvara frågor som:

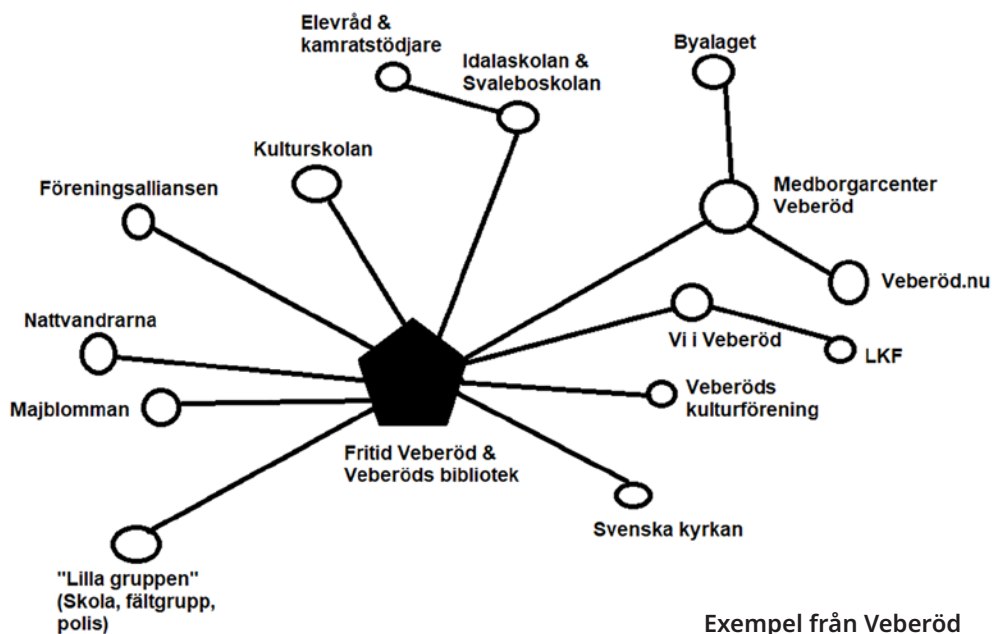
”Vilka samverkar vi med redan i dag?”, ”Vilka bör vi samverka med?” och

”Vilka utmaningar ser vi i vårt närområde och hur löser vi dem?”.

Nedan följer några exempel på sätt att starta upp arbetet med nätverksvävningens modellen genom att kartlägga samverkansaktörer, identifiera gemensamma teman och målgrupper och hur samverkan kring en gemensam aktivitet kan se ut.

Två exempel på hur påbörjade nätverkskartor kan se ut är från Dalby och Veberöd:

Ett annat exempel är i Södra Sandby där fritidsgården och stadsdelsbiblioteket identifierade kultur som ett viktigt tema för många unga vilka upplevde ett för litet utbud. Framför allt fritidsgården har därefter startat fler samarbeten med kulturaktörer i närområdet och även inlett samtal med studieförbund om att gemensamt öka utbudet av kulturaktiviteter, där de har som ambition att samverka kring lokaler, personal, målgrupp och marknadsföring.

Ett exempel med en specifik målgrupp i fokus är tjejbadet som hölls i Genarp sommaren 2020. Vid tre tillfällen samlades 65-80 flickor och kvinnor per tillfälle, majoriteten med bakgrund av migration, från Genarp och även från hela Lund och övriga Skåne för att bada, umgås och äta på Genarpsbadet efter ordinarie stängning. Aktiviteten var helt kostnadsfri. Tack vare samverkan mellan flera aktörer fanns flerspråkiga vägledare, fritidsledare, fältassistenter och föreningsrepresentanter på plats. I och med att flera aktörer var inblandade kunde information om evenemanget spridas brett och på flera språk och transporter samordnas, vilket resulterade i ett högt deltagande hos en relativt svårnådd målgrupp.

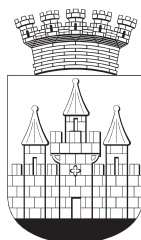
Det sista exemplet rör samverkan för att nå fler till språkkaféer. Där har behovet av barnpassning varit ett hinder för flera att delta. På språkkaféer har därför bibliotek och civilsamhällesaktörer samverkat för att komplettera språkverksamheten med barnaktiviteter, läxhjälp och fikastunder. Språkkaféet är ett bra exempel på hur redan befintlig verksamhet kan utvecklas i samverkan för att möjliggöra för fler att delta.

Avslutning

Genom att decentralisera inkluderingsarbetet från Lunds centrum och en person, och i stället samäga frågan med lokala kommunala verksamheter, kan samverkan stärkas. Exempelvis kan lokaler nyttjas mer, och om fler aktörer finns på plats kan öppettider förlängas och fler aktiviteter ske. Erfarenheter kan delas, vilket skapar både mervärde och synergier. Samverkan kan även bli mindre personbunden och därmed mer långsiktig. För aktörer är det ett sätt att ha kännedom om vad som händer och vilka frågor och utmaningar som är viktiga på lokal nivå för att snabbt hitta lösningar baserade på lokala behov och förutsättningar. För deltagare kan samverkan skapa relationer mellan fler och information om aktiviteter nå ut till fler vilket i längden kan leda till ett ökat deltagande.

Det är svårt att ta en modell rakt av och implementera. Vi har fått justera och anpassa utifrån de lokala förutsättningarna. På grund av coronapandemin fick dessutom uppstarten och implementeringsarbetet med nätverksvävningsmodellen anpassas och emellanåt pausa. Förankringsarbetet påverkades eftersom de gemensamma aktiviteterna inte kunnat ske och syftet uppfattades emellanåt som otydligt. Men framförallt är det här ett arbetssätt som kräver tid för att bli hållbart och trots en pandemi har arbetet visat positiva effekter som vi kan skala upp när omständigheterna kan börja återgå till de mer normala.

Arbetet i Lund har utgått från kommunala verksamheter med syfte att strukturera upp den lokala samverkan med andra aktörer, men verktygen och sättet att tänka skulle kunna användas även inom civilsamhället. Vi lyfter ofta att samverkan är viktig, och genom nätverksvävningsmodellen kan samverkan få tydligare mål och därmed större möjlighet att bli långsiktig!

**LUNDS
KOMMUN**

HELSINGBORG

Författare: **Mikael Ottebrant**, **Semra Redzepadgic**
och **Pernilla Alm-Ramberg** (Volontär- och
föreningssamordnare) Helsingborgs stad

5 Helsingborg: Ett bidragssystem för alla föreningar

I Helsingborg finns ett brett och stort föreningsliv med många olika aktörer och många olika typer av organisationer – både i storlek och typ av verksamhet. Den lokala överenskommelsen mellan föreningslivet och Helsingborg stad är ett mycket viktigt verktyg för att kunna stärka banden mellan dessa båda. Men de arenor och ytor som överenskommelsen skapar har bland annat belyst ett behov av förenklade system och rutiner när föreningar ska ansöka om ekonomiskt stöd.

5.1 Ett myller av bidrag visade behovet av förenklade system och rutiner

För de flesta föreningar och organisationer är offentliga bidrag och ekonomiska stöd avgörande för föreningens existens och utveckling. Röster från civilsamhället både lokalt och nationellt har i undersökningar och dialoger uttryckt behov av mer lättillgänglig information om vilka bidrag som finns och hur man gör för att söka dem.

Helsingborgs stad betalar årligen ut omkring 40 miljoner kronor i ekonomiskt stöd till föreningslivet i Helsingborg. Stödet beslutas och administreras i huvudsak av fem av stadens nio nämnder (fritidsnämnden, kulturnämnden, arbetsmarknadsnämnden, vård- och omsorgsnämnden och socialnämnden) men även andra nämnder, till exempel stadsbyggnadsnämnden och miljönämnden, samarbetar med föreningar, vilket innebär att föreningarna får ersättning för vissa utförda uppgifter.

Förutom de fem nämnder som delar ut ekonomiskt stöd i form av verksamhetsstöd eller verksamhetsbidrag delar även skol- och fritidsnämnden samt vård- och omsorgsnämnden ut startbidrag till nystartade föreningar. Även socialnämndens utvecklingsbidrag kan ses som en form av startbidrag, och kulturnämnden delar ut ett liknande stöd som kallas En snabb slant, som kan riktas till mer tillfälliga initiativ.

Viktigt att bevara föreningarnas särdrag

Beroende på nämndernas verksamhetsområde har de olika målgrupper för stödet. Det är viktigt att bevara olika särdrag, men ofta har en förening en blandad verksamhet – det kan vara kulturell karaktär, social verksamhet eller idrott.

Som exempel kan en invandrarförening bedriva både kulturell verksamhet och verksamhet som syftar till att bryta social isolering.

Föreningar har även ett behov av att kunna arbeta mer långsiktigt, vilket innebär ett behov av mer stabila regler och villkor samt ökade möjligheter att söka stöd för flera år i taget, särskilt om man arbetar med projekt som pågår under en längre tid. För en förening kan det dessutom vara en stor administrativ börda att söka stöd från olika nämnder. Föreningar kommer att se vilka stöd som är tillgängliga för dem och de behöver då inte veta vilken nämnd som delar ut vilket stöd.

Föreningssamordnaren har en viktig roll

Den första punkten på den lokala överenskommelsens handlingsplan var att Helsingborgs stad skulle tillsätta en föreningssamordnare. Stadens volontärsamordnare blev då tilldelade funktionen föreningssamordnare med syfte att arbeta rådgivande för föreningar bland annat gällande övergripande samverkansfrågor med staden och generella frågor kring ekonomiskt stöd samt verka för en ökad förvaltningsövergripande samverkan med civilsamhället.

Föreningssamordnarna finns inom stadsledningsförvaltningen och har en bryggande och övergripande funktion inom staden både när det gäller medborgarnas engagemang och samverkan med civilsamhället.

Samordnarna är även operativt ansvariga för arbetet med den lokala överenskommelse som är tecknad med enskilda föreningar. Överenskommelsen är mycket viktig i samverkan med föreningslivet, eftersom den ger föreningslivet gemensam kraft att kunna påverka stadens arbete för civilsamhället. Fokusområden inom överenskommelsen är möjligheter till påverkan samt möjligheter till dialog med staden och mellan det civila samhället, bland annat genom en årlig konferens samt tematiserade dialogform.

Överenskommelsen skapar nya ytor och arenor för samverkan, eftersom verksamheter och föreningar som normalt sett inte samverkar med varandra får möjligheter att träffas. Arbetet inom överenskommelsen bygger på en handlingsplan som är strukturerad utifrån de sex principerna om självständighet och oberoende, dialog, kvalitet, långsiktighet, öppenhet och insyn samt mångfald. En styrgrupp bestående av representanter från både föreningslivet och Helsingborgs stad beslutar över arbetet med handlingsplanen.

Samordning av volontära insatser

Föreningsamordnarna har även till uppgift att arbeta med stadens volontära insatser, vilket ger en logisk koppling till invånarnas möjligheter till engagemang inom staden och i samverkan med civilsamhället. Förändrade beteenden om hur människor väljer att engagera sig påverkar möjligheter och förutsättningar till ideellt engagemang.

Föreningslivet upplever svårigheter att fylla deras behov av ideellt engagerade personer, samtidigt finns det många som vill engagera sig genom volontära insatser. Detta leder till en form av mismatch mellan vilja till engagemang och möjlighet att engagera sig. Genom att föreningsamordnarna även jobbar med stadens volontära insatser kan glappet mellan föreningslivets behov av ideellt engagemang och människors vilja att engagera sig minska.

En väg in – många vägar ut

Helsingborgs stad arbetar utifrån konceptet ”en väg in” för medborgare som har kontakt med kommunen. Att koppla på föreningslivet i samma koncept är en naturlig del i stadens arbete med att ha målgruppens fokus. Helsingborgs stad har i dialog med det lokala civilsamhället kommit fram till att det behövs ett likvärdigt, väl förankrat och tydligt generellt regelverk för stöd till föreningar verksamma i Helsingborgs stad, vilket också uppfyller stadens övergripande mål med samverkan med föreningar i staden.

Det ekonomiska stödet syftar till att stödja ett rikt föreningsliv och öka livskvaliteten för Helsingborgs invånare – en ökad livskvalitet för alla helsingborgare här och nu men också för framtidens helsingborgare.

Riktlinjer om föreningsstöd

Kommunfullmäktige i Helsingborg har beslutat om riktlinjer för föreningsstöd som ska tillämpas tillsammans med de specifika regler som varje nämnd har antagit. Syftet är att på detta sätt tydligt ange de demokratiska förutsättningar som gäller för föreningar som vill ta del av stadens ekonomiska stöd till föreningslivet och säkerställa att allmänna medel inte används till verksamheter som inte bedrivs på demokratins grund.

Följande formella villkor ska gälla (uppgifter som ska framgå av ansökan om stöd):

- föreningens namn
- föreningens syfte
- organisationsnummer
- postgiro/bankkonto kopplat till föreningens organisationsnummer
- antagna stadgar
- uppgift om medlemsavgift
- styrelse/revisorer
- justerat protokoll från årsmöte
- revisionsberättelse
- att föreningen är registrerad i stadens föreningsregister (gäller inte nystartade föreningar)
- anslutning till riksorganisation (om sådan finns).

Föreningen ska huvudsakligen bedriva sin verksamhet i Helsingborgs kommun och har eller kommer under året att genomgå stadens utbildning för föreningar. Ansökan ska dessutom undertecknas av behörig firmatecknare i föreningen (kan ske digitalt).

Vidare ska ett antal kvalitativa villkor eller demokrativillkor gälla generellt för föreningar som ansöker om ekonomiskt stöd:

- Föreningen har öppen antagning av medlemmar. Av stadgarna framgår vem som kan bli medlem och hur medlemmar antas.
- Föreningen är inkluderande, det vill säga motverkar diskriminering enligt diskrimineringslagen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.
- Föreningen värnar om enskildas grundläggande fri- och rättigheter och principen om alla människors lika värde genom att följa FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.
- Föreningen främjar genom sitt arbete förståelsen för ett demokratiskt styrelseskick.
- Föreningens verksamhet bedrivs med respekt för barns rättigheter enligt barnkonventionen.
- Föreningens verksamhet, i den del den riktar sig till barn och unga, ska bedrivas i en miljö som är fri från alkohol, tobak och spel om pengar.
- Föreningens verksamhet får i övrigt inte strida mot svensk lag.
- Föreningen ska vara fri från en förfallen skuld för skatter både hos Skatteverket och hos Kronofogdemyndigheten (mindre skulder av typen fordonsskatt för enstaka fordon kan accepteras).
- Föreningen får inte vara försatt i konkurs eller vara föremål för insolvens- eller likvidationsförfaranden.

” Helsingborgs stad arbetar utifrån konceptet ”en väg in” för medborgare som har kontakt med kommunen.

”

Helsingborgs stad strävar efter en stark samverkan med civilsamhället på många olika sätt. Konceptet ”en väg in” för föreningslivet underlättar för föreningar att ansöka om ekonomiskt stöd men det är även en väg in för föreningslivet och civilsamhället att få rådgivning och stöd av stadens föreningssamordnare. Parallellt med det nya bidragssystemet arbetar Helsingborg för en ökad samverkan mellan civilsamhället och staden. Det sker bland annat genom IOP och genom att civilsamhället och staden bygger en gemensam plattform för samverkan gällande större samhällsutmaningar. Plattformens arbetssätt formeras utifrån det specifika samverkansområdet. Initiativet kommer ifrån civilsamhället och aktiva är bland annat Sensus och Rädda barnen.

– I Helsingborg ska det vara enkelt att driva och vara aktiv i en förening. Du ska inte behöva känna till kommunens organisation för att få hjälp. Med ”en väg in” gör vi det enkelt för de som skapar så stor nytta – vårt föreningsliv!

Marcus Friberg – kommunalråd Helsingborg (MP)

HELSINGBORG

Författare: Elisabet Öhrman,
Utredare, Jönköpings kommun

6 Jönköping: Fördelen med ett bra organiserat civilsamhälle

Jönköpings kommun ska kännetecknas av öppenhet och delaktighet – det är beslutat av kommunfullmäktige och det står i vår värdegrund. Ett sådant ställningstagande kräver att både kommun och medborgare tar ansvar för att göra Jönköpings kommun till en plats där alla kan trivas och känna sig välkomna.

Foto: Magnus Nilsson/Sveriges Radio

Den 1 maj 2014 ringde kyrkklockorna i Jönköping i en timme. I vanliga fall ringer klockorna någon minut, men under tiden som nazistiska Svenskarnas Parti demonstrerade i Jönköping lät Sofiakyrkan och Kristine Kyrka klockorna ringa för att överrösta slagorden. Att låta kyrkklockorna ringa länge innebär också att man varnar för fara.

Manifestationen den 1 maj 2014 blev en startpunkt för en naturlig samverkan mellan Jönköpings kommun och civilsamhället. Uppslutningen var stor från kyrkor, muslimska rådet, idrottsrörelsen, fria grupper och andra.

6.1 Omfattade samverkan mellan kommun och civilsamhälle

Mellan kommunen och civilsamhället i Jönköping sker ständigt en omfattande samverkan inom olika områden. Anledning till samverkan kan vara informations- eller kunskapsutbyte, planering inför gemensamma aktiviteter, medbestämmande, demokrati och medborgardialog eller samarbete i olika utvecklingsfrågor. Civilsamhället gör också insatser för grupper och individer som deltar i kommunens verksamheter och utför vissa delar av kommunens uppdrag mot ersättning. Det kan exempelvis handla om integration, missbruk eller våld i nära relationer. Då kan kommunen och civilsamhället ingå ett idéburet offentligt partnerskap (IOP).

Det finns vissa tjänster inom kommunen som har till uppgift att leda samverkan med civilsamhället. Men för de flesta av kommunens tjänstepersoner ingår samverkan med civilsamhället i de ordinarie arbetsuppgifterna.

En hearing för att stärka samarbetet

Kommunstyrelsen i Jönköpings kommun beslutade 2016 att inleda ett arbete för att ytterligare stärka samarbetet mellan kommunen och den ideella sektorn. För att ta reda på hur civilsamhället såg på samarbetet, och vilken utveckling de hoppas på, anordnades en hearing med civilsamhället. Frågan som ställdes i inbjudan var ”Hur kan vi öka samverkan mellan oss?”

- Vi ville diskutera hur kommunen och civilsamhället kan ta del av varandras kunskaper och erfarenheter för att möta gemensamma utmaningar, säger civilsamhällessamordnare Thomas Yaftali. Vi ville också ta reda på hur kommunen kan främja engagemang för till exempel utsatta människor. Mötet skulle bli ett underlag för revidering av kommunens riktlinjer för samverkan med civilsamhället.
- Det var viktigt att få med civilsamhället i hela dess bredd, även mer obundna sammanslutningar och nätverk som till exempel Facebookgrupper. Därför bjöd vi in alla organisationer i kommunens föreningsregister samtidigt som vi informerade om hearingen i flera olika kanaler. Vissa som vi var extra angelägna om skulle komma bjöds in personligen. Till slut hade vi cirka 200 anmälda i form av politiska nämnder, kommunens egna förvaltningar och civilsamhället.

Deltagarna delades in i grupper och i varje grupp fanns en sekreterare. Grup-
pindelningen gjordes i förväg utifrån verksamhetsområde, så att till exempel
religiösa föreningar med samma inriktning hamnade tillsammans.

- För denna indelning fick vi både ris och ros; vissa tyckte att det var bra att
kunna utbyta erfarenheter med de som har liknande förutsättningar, medan
andra tycker att man känner varandra alltför bra för att det ska ge ett intres-
sant utbyte. Något som vi tagit med oss framåt.

EN SWOT-analys gjordes som utgångspunkt

Mötet hölls ihop av en samtalsledare och frågeställningarna följde modellen för
en SWOT-analys där vi tittade på styrkor, brister, möjligheter och utmaningar.
Snabbfrågor användes med hjälp av appen Menti för att grupperna redan under
mötet skulle kunna få en fingervisning om vad övriga grupper tyckte. Samtliga
deltagare fick feedback veckan efter mötet.

Slutsatsen av mötet blev att styrkorna i samverkan mellan kommunen och
civilsamhället i Jönköping är de tydliga bidragsreglerna och IOP samt ett bra
bemötande, en flexibilitet och ett grundläggande engagemang för samverkan.
Bland bristerna finns att det kan vara svårt att hitta information och krångligt
att komma i kontakt med rätt person i kommunen, i synnerhet om man har
en ny fråga eller verksamhet. Det kan också vara svårt för nya föreningar och
konstellationer att få bidrag. Det råder därtill brist på lokaler och vissa typer av
anläggningar, och det kan ibland saknas framförhållning i kommunala beslut
som påverkar föreningarna.

De förbättringsförslag som kom fram på hearingen var att organisationer vill
ha en mer strukturerad samverkan samt en gemensam målbild för vilka frågor
som ska vara prioriterade att samverka om. Önskemål kom om fler stormöten
men också möten om enskilda frågor. Att kommunen blir för styrande och att
processen inte hålls levande sågs som risker som kan uppstå.

Stormöten och kontinuerliga träffar

Som ett resultat av mötet gav kommunfullmäktige uppdraget att utreda
förutsättningarna för att bistå civilsamhällets behov av lokaler och att se över
hur det kan bli lättare för civilsamhället att komma i kontakt med kommunen.
Kommunfullmäktige beslutade även att anta ett program för samspelet mellan
kommunen och civilsamhället. I programmet fastställs en strukturerad modell
för samverkan mellan kommunen och civilsamhället. Inriktningen är att satsa
på breda dialoger för att fånga upp nya frågor och nya nätverk och föreningar.

Modellen består av två delar – dels två årliga stormöten med olika teman
som bestäms gemensamt och där fokus ska ligga på sakfrågor, dels kontinuerliga
träffar mellan civilsamhällsrepresentanter och den politiska ledningen.

Stormötena kallas *Forum Civilsamhälle Jönköping* och de genomförs två gånger per år för civilsamhälle, politisk ledning och kommunala tjänstepersoner. Dessa möten ger på ett enkelt, snabbt och flexibelt sätt möjlighet till direktkontakt mellan tjänstepersoner, civilsamhällsföreträdare och politiker. Det första stormötet med 150 medverkande genomfördes hösten 2019 på temat *Ingen ska behöva vara ensam – vad kan vi göra tillsammans?* Mötet resulterade i tio konkreta förslag på samverkan kring temat. Forum Civilsamhälle Jönköping våren 2020 fick ställas in, men det kommer att genomföras senare.

Delar av samordningsgruppen Forum Civilsamhälle och coronanätverket: Edward Eklöf, Dan Ahnberg, Joakim Kihlberg, Mona Forsberg, Elisabeth Öhrman och Marcus Arenfors.

Samordningsgruppen *Forum Civilsamhälle* består av två politiska företrädare och två ersättare som utses av kommunstyrelsen, tre kommunala tjänstepersoner och fyra företrädare för civilsamhället som utses av Csam Jönköping (civilsamhällets samverkansgrupp). Samordningsgruppen har till uppgift att anordna Forum Civilsamhälle Jönköping två gånger per år. Den har också ett övergripande ansvar för att överblicka och hålla ihop de aktiviteter och samverkansformer som redan finns i samspelet mellan kommunen och civilsamhälle. Gruppen ska även ta fram en långsiktig plan och tydliga mål för hur samverkan ska utvecklas och förbättras.

Sex vägledande principer

Programmet för samverkan mellan kommunen och civilsamhället innehåller sex vägledande principer som ska känneteckna kommunens samverkan med civilsamhället:

- **Självständighet och oberoende**
Civilsamhället ska verka självständigt i förhållande till kommunen och kunna vara kritiskt granskande.
- **Dialog**
En kontinuerlig dialog är en förutsättning för samverkan mellan kommunen och civilsamhället.
- **Kvalitet**
Civilsamhällets aktörer avgör själva kvaliteten i den egna verksamheten.
- **Långsiktighet**
Kommunen underlättar civilsamhällets planering genom att ha långsiktighet som grund.
- **Öppenhet och insyn**
Det ska vara enkelt för föreningar och organisationer att få kontakt med kommunens verksamheter.
- **Mångfald**
Civilsamhället bidrar till mångfald genom att ge individen fler möjligheter att utöva sitt engagemang och sina intressen.

Principerna har tryckts upp på vykort som delats ut till kommunala tjänstepersoner och representanter för civilsamhället.

Bjud in och lyssna på civilsamhället!

Det finns en stor samsyn bland alla partier i kommunfullmäktige om vikten av att samverka strukturerat med civilsamhället.

Kommunalrådet Mona Forsberg berättar:

– Från hjärtat menar jag att vi aldrig skulle klara oss utan civilsamhället.

Särskilt betydelsefullt blev det när Svenskarnas Parti demonstrerade i staden den 1 maj 2014 och i samband med flyktingkrisen 2015. Jag tycker det är ett signum för Jönköping att när det krisar så ställer man upp gemensamt.

– Jag är ordförande i samordningsgruppen *Forum Civilsamhälle*. En av samordningsgruppens styrkor är att vi har en bredd av olika organisationer som representerar idrottsrörelsen, religiösa samfund, studieförbund och olika sociala föreningar bland annat. – Till en kommun som vill ha god samverkan med civilsamhället ger jag rådet att bjuda in och lyssna på civilsamhällets representanter. Ta kontakt med de större organisationerna, till exempel någon idrottsallians eller om det finns ett samarbete mellan kyrkor och samfund. Hör efter hur de ser på kommunen och politiken och lyssna av hur de vill ha samverkan med kommunen. Jag är helt övertygad om att civilsamhället vill ha en bättre samverkan med kommunen. Man kanske inte kan genomföra alla förslag och önskemål, men det betyder mycket att ha en dialog.

– Jag tycker det är ett signum för Jönköping att när det krisar så ställer man upp gemensamt.
Kommunalråd Mona Forsberg (S)

Mona Forsberg,
kommunalråd
Ordförande i
samordnings-
gruppen Forum
Civilsamhälle.

Relationer, relationer, relationer

Studieförbundet Bilda har haft samverkan med kommunen på olika sätt under hela 2000-talet, inte minst med kultur- och fritidsförvaltningen kring olika festivaler och konserter. För dem är det inget nytt att samverka med kommunen. Dan Ahnberg, Studieförbundet Bilda, berättar:

– Det nya är att vi nu på ett helt annat sätt blir hörda. Kommunen har under de senaste åren blivit mer medveten om civilsamhällets betydelse. Vi blir inbjudna av kommunen i olika sammanhang för att vi har en röst och en tanke. Vi har kunnat påverka bland annat bidragssystem och hur man genomför olika arrangemang.

Dan ingår i *Forum Civilsamhälle* dit föreningarna i civilsamhällets samordningsgrupp *Csam* valt medlemmar som får representera alla föreningar. Han tycker att det kan vara svårt för civilsamhällets representanter att ha kunskap om alla de sammanslutningar som de representerar. Det är därför viktigt att dagordningarna är relevanta både för politik och civilsamhällsorganisationer. Där har vi inte riktigt hittat fram än, och fortsätter:

– Civilsamhällets representanter i samordningsgruppen har inget arvode, medan politikens representanter har det. Om även civilsamhället hade möjlighet att utse representanter som kunde delta på arbetstid, skulle det ge samverkan mer stuns.

Dan ger rådet till civilsamhällsorganisationer att lära sig hur kommunen fungerar och är organiserad. Det kan ibland vara svårt att veta vart inom kommunen man ska vända sig när det handlar om frågor av olika karaktär; ibland kan det gälla en lokalfråga, vid ett annat tillfälle kan det gälla ett arrangemang. Till kommuner som vill ha en god samverkan med civilsamhället påpekar Dan vikten av att ha goda relationer med civilsamhället, utanför kontorstid kl. 8–17:

– Civilsamhället är som mest aktivt och har mest idéer på kvällstid. Som civilsamhällsrepresentant behöver man ofta ta ledigt från jobbet för att komma i kontakt med kommunen.

Thomas Yaftali,
civilsamhällessamordnare.

Thomas Yaftali arbetar som civilsamhällessamordnare. Han berättar:

– När jag börjat min tjänst hade jag ett möte med ansvariga kommunalråd från majoritet och opposition. Vi kom överens om att vi behövde få struktur på samverkan mellan kommunen och civilsamhället. Jag fick då i uppdrag att samla ett nätverk av tjänstepersoner som har många kontakter med civilsamhället och bildade det som sedan kom att kallas civilsamhällesnätverket.

Referensgruppen *Csam* är knuten

till samordnaren för civilsamhället. Syftet med referensgruppen är att skapa direktkontakt och dialog med målet att utveckla och stimulera samverkan mellan kommunen och civilsamhället. Csam är öppet för alla civilsamhällssammanslutningar och i dag är ett fyrtiotal representerade. Csam utser i sin tur representanter till samordningsgruppen *Forum Civilsamhälle*.

Nätverk för tjänstepersoner många kontakter

Civilsamhällssamordnaren har ett särskilt uppdrag att utveckla förvaltningarnas kontakter med civilsamhället, och civilsamhällsnätverket har till syfte att samordna och utveckla kommunens arbete gentemot civilsamhället och vara en resurs för nämnder och förvaltningar när det gäller kunskap om civilsamhället. Så småningom konstaterade man att det var nödvändigt att skapa en tydligare organisation för uppdragets genomförande. Det blev anledningen till att *Arbetsgrupp civilsamhälle* bildades.

Syftet var att skapa en mindre grupp tjänstepersoner på förvaltningsledningsnivå som utifrån sin funktion kan påverka utvecklingen inom sin förvaltning. Civilsamhällsnätverket ska fortsättningsvis utgöra kontaktyta, informationskälla, resurs och samverkanspartner för arbetsgruppen i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Det finns även en grupp på kommunens intranät, *Samverkan civilsamhälle*, som används för att bland annat förmedla information till särskilda målgrupper eller om kommande möten i olika kommundelar och inom olika verksamhetsområden.

Utöver ovanstående finns flera samarbeten, råd och dialoger med civilsamhället – både kommunövergripande och sådana som drivs av de olika förvaltningarna. Nämnder och förvaltningar genomför medborgardialoger och andra samarbeten, och det finns 14 kommunutvecklingsgrupper, där samverkan sker med det lokala föreningslivet för den socialt och miljömässigt hållbara utvecklingen.

I kommunens så kallade prioriterade bostadsområden finns dessutom områdesgrupper som samverkar med kommunala förvaltningar, bostadsföretag, ideella föreningar och områdespolis. I kommunen finns även ett kommunalt pensionärsråd och ett kommunalt råd för funktionshinderfrågor.

6.2 Coronanätverket

Frivilligcentralen i Jönköping drivs av en ideell förening enligt ett avtal med kommunen. I samband med coronapandemin fick frivilligcentralen uppdraget att utveckla verksamheten för att i samverkan med andra aktörer organisera stöd till enskilda kommuninvånare. Ett vykort skickades hem till alla som var 70+ och som inte hade hjälp av socialtjänsten, där de informerades om att de kunde vända sig till frivilligcentralen om de behövde hjälp och stöd för att kunna följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer.

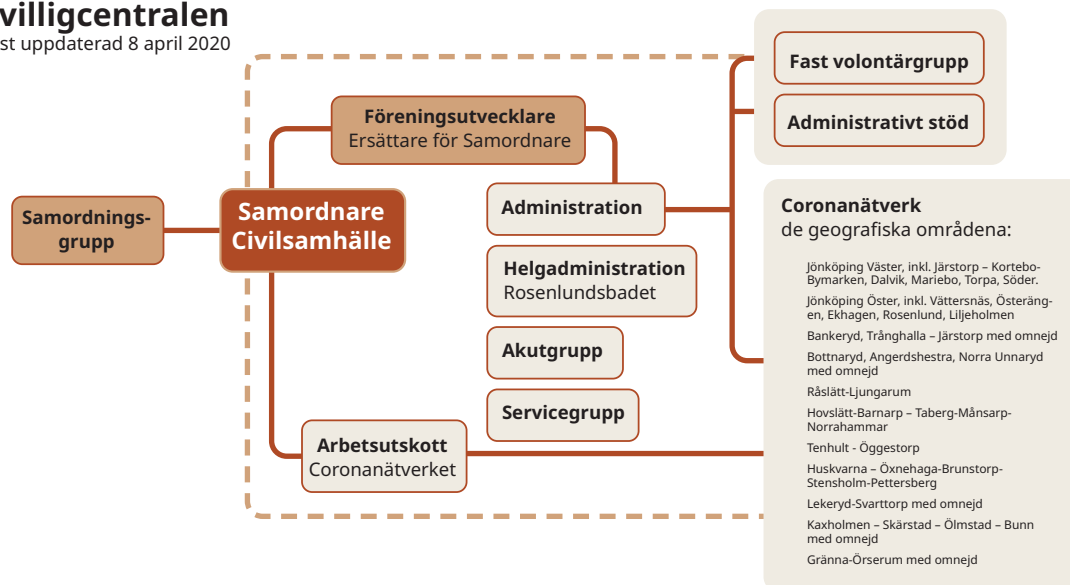
Coronanätverket bildas

Snart stod det klart att det behövdes en beredskap för att hantera ett kraftigt ökat antal uppdrag. Tillsammans med personal från socialförvaltningen och kommunens krisorganisation kallade civilsamhällssamordnaren till ett möte med representanter för ett tiotal sammanslutningar, bland annat exempel kyrkor, scouter, studentkåren. Man bildade även en Facebookgrupp. Mötet blev starten för coronanätverket.

Nätverket är en plattform som hjälper dem som vill göra insatser. Förhoppningen är också att nätverket ska kunna bidra till ökad samordning och att viktiga erfarenheter snabbt blir tillgängliga för fler. Under våren 2020 växer coronanätverket till att omfatta ett 30-tal civilsamhällssammanslutningar.

Frivilligcentralen

Senast uppdaterad 8 april 2020

Frivilligcentralen har tagit fram rutiner för ekonomihantering, säkerhet, hygien och utrustning när uppdragen utförs. De uppdrag som av olika anledningar inte kan utföras enligt de framtagna rutinerna hanteras av frivilligcentralens servicegrupper, som består av personal från kommunen och ett anlitat socialt företag. Marcus Ardenfors berättar:

– Styrkan i nätverket är att det inte är bara kyrkor och kommunen utan det är en salig blandning av organisationer som har samma hjärta.

Intervju med Marcus Ardenfors, Pingstkyrkan.

– Tidigt när coronapandemin slog till insåg vi att situationen kommer att innebära många tuffa beslut för politiker och andra beslutsfattare. Vi skickade ut e-post till kommunens politiker i alla partier med en fråga om vi kunde hjälpa till. Vårt erbjudande hörsammades snabbt från kommunens politiker som svarade att de verkligen behövde hjälp.

– I vår kyrka var det naturligt att tänka hur hjälper vi de äldre i vår egen kyrka?. Men vem hjälper de som inte har några gemenskaper? Det är fantastiskt att det finns ett nummer på kommunens hemsida dit man kan vända sig om man behöver hjälp eller vill prata med någon. Samtidigt är det sorgligt att det behövs.

– Styrkan i nätverket är att här finns inte bara kyrkor och kommunala tjänstepersoner utan det är en salig blandning av organisationer som har samma hjärta. Var och en gör inte sin grej utan vi hjälps åt. Vi som är med i coronanätverket märker att det har stor betydelse och vi kommer att ha nytta av denna samverkan i fortsättningen.

Till civilsamhällets aktörer ger Marcus rådet att om man vågar öppna upp cirklarna så ser man en multiplikation i det man gör. Man kan ta lärdom av hur andra gör och slipper uppfinna hjulet en gång till.

Han råder kommuner som vill ha en god samverkan med civilsamhället att uttala mer stöd till civilsammansorganisationerna. Det skapar en stolthet och en vilja att bidra. Civilsamhällets samverkan kan inte tas för given utan den måste vårdas. Marcus är övertygad om att ett större ekonomiskt stöd till civilsamhället skulle ge en vinst för samhällsekonomin.

Coronapandemin sätter ljuset på ensamhet

Tillståndet med coronapandemin har blivit mer långvarigt än vad man först räknat med men det finns en enorm vilja att hjälpa till. Många volontärer har etablerat en fast kontakt med de personer som de hjälper. Baksidan är den

smärtsamma upptäckten av hur många som är ensamma. Frivilligcentralen har därför börjat arrangera pratstunder mellan medborgare via telefon, avsedda för dem som är 50 år och äldre.

6.3 Nätverket för flyktingstöd och integration

Den 1 maj 2014 var ett startskott för ett naturligt samarbete där civilsamhället ställer upp mangrant: kyrkor, muslimska rådet, idrottsrörelsen och fria grupper uttalade genom manifestationen att man inte accepterar grupperingar som Svenskarnas Parti i samhället. Benita Josefsson från Röda Korset ingår i nätverket för flyktingstöd och integration. Hon berättar:

– Jag tror manifestationen med klockringningen väckte tankar hos många människor om att jag vill göra något för samhället. Vad kan jag bidra med och var någonstans kan jag göra det? Det spelar inte så stor roll var.

– Klockringningen, som ringde för fara, blev en breakingpoint för samverkan. Den återkommer hela tiden.

Benita Josefsson, Röda Korset

Behovet av samordning växte

Snart därefter kom flyktingvågen och många organisationer engagerade sig i flyktingmottagandet. Efter en tid växte ett behov av samordning bland de olika aktörerna från civilsamhället; man behövde träffas för att diskutera vem som gör vad och hur man skulle arbeta på bästa sätt.

Kommunen tog på sig rollen att vara sammankallande i *Nätverket för flyktingstöd och integration*. I nätverket kan olika aktörer utbyta erfarenheter samt ta stöd och hjälp av varandra. Efterhand utvecklades mötena till att innehålla mer information från olika aktörer som kommunen och Migrationsverket.

I dag har organisationerna i nätverket inte lika stort behov av samordning. Man har hittat sin nisch, samtidigt som antalet asylsökande minskat. Nu är det i stället integrationsarbetet som måste prioriteras tillsammans med dem som fått uppehållstillstånd.

Till kommuner som vill samverka med civilsamhället vill Benita ge rådet att ge civilsamhället erkännande för det arbete man gör. Det är viktigt att kommunen ser det civilsamhället gör i integrationssammanhang och stöttar ekonomiskt. Det behöver inte vara större summor men det är viktigt att visa en

vilja att sponsra och ge uppskattning. Det kan handla om ett bidragssystem som inte är så statiskt, där även lösare sammanslutningar kan få bidrag. Pågående verksamhet behöver dessutom medel utan avbrott.

Personliga kontakter är viktiga

Benita betonar också att det är viktigt att kommunen inte låser in sig i sina olika förvaltningar utan verkar för att minska byråkratin. I samband med flyktingvågen 2015 skapades nya lösningar och samarbeten som inte tidigare förekommit inom och mellan civilsamhället. Personliga kontakter är viktiga.

Till civilsamhället som vill samverka med kommunen och andra organisationer ger Benita rådet att inte sluta sig i sin organisation utan att leta samarbeten:

– Tala om vilka kunskaper, erfarenheter och resurser ni har, ta tillvara varandras kompetenser och stötta varandra. Här kan kommunen ofta vara möjliggörare och dörröppnare genom att skapa tillfällen då olika grupper kan mötas. Relationerna som skapas kommer att finnas kvar långt efteråt.

6.4 Summering och framåtblick

Kommunen har mycket att tacka det sedan tidigare upparbetade samarbetet mellan kommunen och civilsamhället för det snabba agerandet i samband med coronapandemin. Både när *Nätverket för flyktningstöd* och integration kom till och när *Coronanätverket* skapades hade kommunen redan blivit kontaktad av civilsamhället angående eventuell samverkan.

I en kommun av Jönköpings storlek kan det finnas behov av att sprida information internt om vilka samverkansgrupper med civilsamhället som redan finns i de olika förvaltningarna. Under våren 2020 har samtliga förvaltningar därför inventerat vilken samverkan som sker mellan kommunen och civilsamhället samt vilka utvecklingsmöjligheter man ser. En liknande inventering har gjorts av Csam.

Förhoppningen är att resultatet av dessa inventeringar ska utgöra ett underlag för en fortsatt dialog mellan civilsamhället och kommunen när omständigheterna så tillåter.

Genom inventeringen kan förvaltningarna få kännedom om varandras nätverk och kontakter när man vill nå ut till olika grupper i samhället. Det går också att samordna de olika förvaltningarnas kontakter för att undvika att en aktör blir kontaktad flera gånger av olika delar av kommunen. Den geografiska struktur som bildats i samverkan mellan frivilligcentralen och Coronanätverket behöver tas tillvara och finnas kvar efter coronaperioden.

**JÖNKÖPINGS
KOMMUN**

Vill du ha mer inspiration och kunskap?

Samverkansmodell för offentliga aktörer och civilsamhälle

Samverkansmodellen riktar sig främst till offentlig sektor och ger inspiration och kunskap och används som ett stöd i samverkansprocessen. Den presenterar kunskap och frågor som är bra att diskutera under processens gång och är indelad i faser som: Förutsättningar, Identifiera och involvera, Planera och justera samt Implementera och polera. Samverkansmodellen har tagits fram av MUCF 2021 och liknar materialet, [Knäck koden](#) och [Samla kraft](#) men är ett mer allmänt stödmaterial för samverkan.

[Samverkansmodellen](#)

Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen

Ekerö och Borås kommun tar kort upp den europeiska Koden. Det är ett verktyg för både det offentliga och civila samhället och handlar om kontakter och samverkan.

[Koden](#)

Sakråd – hjälper regeringen att ta tillvara civilsamhällets input

Regeringskansliet använder Sakråd för att ta tillvara civilsamhällets kunskap och perspektiv. Det är en arbetsmetod för att tydliggöra vilka civilsamhällesaktörer som bjuds in, vilka frågor som tas upp, hur frågorna processas och på vilket sätt synpunkterna från civilsamhällets tas omhand.

[Sakråd](#)

Idéburet offentligt partnerskap (IOP)

Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en modell för samverkan mellan den offentliga och idéburna sektorn. Modellen togs fram av paraplyorganisationen Forum - idéburna organisationer med social inriktning. Den används av både kommuner och civilsamhällesorganisationer.

[Idéburet offentligt partnerskap \(pdf\)](#)

En kunskapsöversikt om IOP

IOP har väckt politiskt intresse på både lokal, regional och nationell nivå. Många efterfrågar mer kunskap om vad det är och vad det kan bidra till. MUCF:s kunskapsöversikt förklarar detta på ett enkelt sätt.

[En kunskapsöversikt om IOP](#)

Ekerös Guide för samverkan med civilsamhället

Den här skriften har tagits fram av Ekerö kommun och syftar till att svara på varför, när och hur samverkan mellan civilsamhället och Ekerö kommun kan ske.

[Guide för samverkan med civilsamhället \(pdf\)](#)

Utbildning: Civila samhället i samhället

Utbildningen vänder sig till tjänstepersoner inom offentlig eller ideell sektor och ger fördjupad kunskap om det civila samhället och redskap att använda i det dagliga arbete. Den ges av Ersta Sköndal Bräcke högskola i samverkan med MUCF.

[Utbildning: Civila samhället i samhället](#)

HOS OSS VÄXER KUNSKAP FRAM

På Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är ungas villkor och civilsamhällets förutsättningar i fokus. Här växer kunskap fram som beslutsfattare använder när de prioriterar insatser för unga och för civilsamhället. Vi sprider kunskapen i mötet med människor, på såväl nationell som europeisk nivå. Vi fördelar också statsbidrag som ger små och stora organisationer möjlighet att genomföra sin verksamhet. Det ger också unga möjlighet att arbeta som volontär, studera eller praktisera i ett annat europeiskt land.

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2021

ISBN: 978-91-89027-27-5

Uppdragsledare: Omar Nur

Text: kommunernas egna texter

Grafisk form: Länge Leve Kommunikation

Distribution: MUCF

Webbplats: www.mucf.se